

მთბზსური

თოვალკვირული ჟურნალი

„მთბზსური“ წელიწადში ღირს 5 მან. ნახევარ წლით 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. ადრესი: თფილისი, ნიკოლოზ ქ. № 44.

რედქცია ქუჩა... 10 საათ. შუადღის I საათამდე, და საღამოს: 6 სათ. 7 საათამდე.

№ 30.

კვირა, 14 აგვისტო 1905 წლისა.

№ 30.

ზინაბასი: როგორ წარმოიშვა ავტონომიის იდეა, გ. —სა.—პა-წია ზენი ზენა, ან —სა.—მთავრობის განკარგულება.—სხვა და სხვა ამბები.—დაბა სოფლის ამბები.—რუსეთის ქრონიკა.—ფელეტონის მაგიერი, თაგუნასი.—კიდევ გაკვრით, სან-დონისა.—თანამედროვე კითხვები, (თარგმანი) ვ. ბრაკესი.—ცოცხა რამ საფრანგეთის მეთვრამეტე საუკუნის ისტორიიდან, (თარგმანი), ზ. ჩიჩუასი.—ბურჟუა და პროლეტარი (გაგრძელება).—ერთხელ კიდევ ბ. თ. სახოკისა და K⁰-ს შესახებ, ბენია ჩხიკვიშვილისა.—წერილები რედაქციის მიმართ.

როგორ წარმოიშვა ავტონომიის იდეა.

თუ მატერიალისტური შეხედულება ისტორიაზე ქვემარტივია, მაშინ ყოველგვარი პოლიტიკური, ფილოსოფიური, იურიდიული და საზოგადოთ იდეოლოგიური მოვლენის მიზეზი და ახსნა საზოგადოების ქონებრივ ურთი-ერთობაში ანუ ეკონომიურ სტრუქტურაში უნდა ვეძიოთ, რომელიც თავის მხრით დამოკიდებულია საწარმოვო ძალთა განვითარებისაგან. ავტონომიის იდეაც, რომელიც ჩვენი პატარა კუთხის ლიტერატურაში დაიბადა ეკუთვნის იმ სფერას საზოგადოებრივი ცხოვრებისა, რომელსაც მარქსიზმი იდეოლოგიურ ზედნაშენს უწოდებს. ჩვენ თამამათ შეგვიძლია ამ საზოგადოებრივი მოვლენის ანალიზის დროს ვიხელომდვანელით ისტორიული მატერიალიზმის ძირითადი იდეებით, მიტომ რომ ჯერჯერობით ვერც ბურჟუაზიულმა კრიტიკასებმა და ვერც მათ ამჟამო რევოიონისტებმა ვერ შესძლეს შეერყიათ მისი მტკიცე ნიადაგი და მით უმეტეს წამოეყენებიათ ისეთი სოციოლოგიური თეორია, რომელსაც საგრძნობელი კონკურენციის გაწევა შესძლებოდა მისთვის. პირიქით უკანასკნელმა გამოკვლევებმა საზოგადოებრივ მეცნიერებაში ახალ-ახალი დამამტკიცებელი საბუთები შემატა ისტორიულ მატერიალიზმს და მისი გავლენა კიდევ უფრო გაზარდა.

აი, ამ თეორიის ერთი დებულება ამბობს, რომ ყოველგვარი პოლიტიკური მოთხოვნის ხასიათი, მნიშველობა და ისტორიული ბედი დამოკიდებულია იმ კლასზე ან საზოგადოებრივ ჯგუფზე, რომელმაც ის წამოაყენა, რომ პოლიტიკური პროგრამა წარმავალი და უტოპიურია მაშინ, როცა ის ან სულ არაა შეკავშერებული რომელიმე საზოგადოებრივი კლასის ინტერესებთან, ან და ისეთი ჯგუფის ინტერესებს ეგუება რომელსაც საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე არავითარი გავლენა არა აქვს და არც ექნება. რომ ის რეაქციონურია, როცა მას წამოაყენებს ისეთი კლასი ან საზოგადოებრივი ჯგუფი, რომელსაც სწავრავს და თანდათან სპობს არსებული ეკონომიური ურთიერთობა და კონსერვატიულია (ამ სიტყვის ფართო მნიშველობით) მაშინ, როცა ის შეკავშირებულია გაბატონებული კლასის და ჯგუფების ინტერესებთან. მხოლოდ ერთ შემთხვევაშია ის ქვემარტათ პროგრესიული: ეს მაშინ როცა მოთხოვნა წარმოშვა იმ კლასმა, რომელიც არსებულ საზოგადოებრივ წესწყობალებაში მომავალი ეკონომიური ურთიერთობის (პროდუქციის მიხედვით) პრინციპის მატარებლათ გამოდის როცა მისი ცხოვრებაში გატარება არსებული წესების სიკვდილს აახლოვებს. საკითხავია რომელ კატეგორიას ეკუთვნის ავტონომიის მოთხოვნა? არსებობს თუ არა ისეთი კლასი საქართველოში რომელსაც შეუძლია ამ მოთხოვნის შესისხლობორცება, თუ ის სამუდამოთ უნდა დარჩეს პატარა ნტელიგენტური ჯგუფის მიუწლომელ, ტკბილ ოცნებათ? დიალ, საქართველოში მოინახება ისეთი კლასი, რომლისათვისაც ხელვაყრელია ჩვენი ქვეყნის ავტონომიური მართვა-გამგეობა და ეს კლასი ადრე თუ გვიან ზურგს გაუმაგრებს იმ ჯგუფს, რომელსაც დღეს გულისთქით აღზნებული და გამოურკველი (ხშირათ უნიადაგო) იდეალებით გამსქვალული პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოვიდა. ეს განლავს წვრილი ბურჟუაზია—კლასი ცვლებადი, ორპირი ბუნების მქონე, ხშირათ კონსერვატიული, ხშირათ რევოლიუციონური, უმეტეს ნაწილათ კი რეაქციონური.

ბის (პროდუქციის მიხედვით) პრინციპის მატარებლათ გამოდის როცა მისი ცხოვრებაში გატარება არსებული წესების სიკვდილს აახლოვებს. საკითხავია რომელ კატეგორიას ეკუთვნის ავტონომიის მოთხოვნა? არსებობს თუ არა ისეთი კლასი საქართველოში რომელსაც შეუძლია ამ მოთხოვნის შესისხლობორცება, თუ ის სამუდამოთ უნდა დარჩეს პატარა ნტელიგენტური ჯგუფის მიუწლომელ, ტკბილ ოცნებათ? დიალ, საქართველოში მოინახება ისეთი კლასი, რომლისათვისაც ხელვაყრელია ჩვენი ქვეყნის ავტონომიური მართვა-გამგეობა და ეს კლასი ადრე თუ გვიან ზურგს გაუმაგრებს იმ ჯგუფს, რომელსაც დღეს გულისთქით აღზნებული და გამოურკველი (ხშირათ უნიადაგო) იდეალებით გამსქვალული პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოვიდა. ეს განლავს წვრილი ბურჟუაზია—კლასი ცვლებადი, ორპირი ბუნების მქონე, ხშირათ კონსერვატიული, ხშირათ რევოლიუციონური, უმეტეს ნაწილათ კი რეაქციონური.

რაში მდგომარეობს ეკონომიური პროგრესის კაპიტალისტურ საზოგადოებაში, რაში გამოიხატება საწარმოვო ძალთა განვითარება? საწარმოვო ძალთა ზრდა-განვითარების გამოხატველი თანამედროვე საზოგადოებაში კაპიტალისტური საკუთრების გამარჯვება ინდივიდუალურ და ფეოდალურ საკუთრებაზე. გამარჯვებული კაპიტალი არღვევს ინდივიდუალურ საკუთრებას ანუ ისეთ ქონებრივ ურთიერთობას, რომელშიაც მწარმოებელი შრომის საშუალებათა მესაკუთრეთ ითვლება, რომელშიაც წარმოების ობიექტივური და სუბიექტივური ფაქტორები ერთი მეორეს დაშორებული არ არიან. მეორე მხრით იგივე კაპიტალი არღვევს და თავის გემოზე ქმნის ფეოდალურ საკუთრებას ე. ი. იმ ეკონომიურ დამოკიდებულებას, სადაც სუბიექტიურ და ობიექტიურ მომენტს შორის საზოგადოებრივი განსხვავება გამქრალია და ორივე ფეოდალის კერძო საკუთრებას შეადგენს. ხელოსანის და ფეოდალის ადგილს იკავებს თანამედროვე კაპიტალისტი, ახალ ეკონომიურ პრინციპის მატარებელი, რომელიც ერთი-მეორეს აშორებს მწარმოებელს და საწარმოვო აარადებს, მათ შორის სდგება და უკანასკნელს ისაკუთრებს, ანთავისუფლებს ყმებს და ამ გვართ ბატონყმურ საკუთრებას ძირს უთხრის. აპიტომ, როგორც ხელოსანი და საზოგადოთ წვრილი ბურჟუა, ისე თავდაზნაურობა თანამედროვე საზოგადოებაში რეაქციონური იდეოლოგიის მატარებლათ გამოდინა: როგორც ერთი, ისე მეორე სახელოვან წარსულში ეძებს ხსნას ულმობელ კაპიტალისაგან; როგორც ერთი, ისე მეორე ტკბილ წარსულის მოგონებაში ჰპოვებს შვებას აწინდელი ტკივილებისაგან. ამიტომ როგორც პირველი, ისე მეორე ისეთი პოლიტიკურ პროგრამას იჭუშავენს, რომელიც ავსილია რეაქციონური ილიიუზიებით და საზოგადოთ ისეთი მოთხოვნებით, რომელიც ლამობს არსებული კაპიტალისტური დამოკიდებულების მოსპობას და მის ადგილზე ყოფილი წვრილ ბურჟუაზიული და ფეოდალური ქონებრივი

ურთიერთობის გამეფებას. ასეთია საზოგადო ტენდენცია წვრილ ბურჟუაზიისა და თავდაზნაურობის, ასეთია მათი ბუნება ჩვენშიც.

სანამ საქართველოში ნაციონალური კაპიტალი დაიბადებოდა, შემოიჭრა უცხოეთის კაპიტალი და ჩვენი კუთხის რევოლიუციონურ გარდაქმნას შეუდგა. ჰქრება რაც კი ტრადიციონური და თავისებურია, მის ადგილზე ბატონდება ახალი, ევროპიული ფორმები. იღუპება ქართველი თავდაზნაურების ლატიფუნდიები, იღუპება ქართველი ხელოსანი, ქართველი სოფელი ჰკარგავს თავის მამაპაპურ ელფერს: მათს ადგილზე ბატონდება უცხოეთის, რუსეთის და სომხეთის კაპიტალი. მოასწავებს თუ არა ეს ნაციონალურ გადაგვარებას? სულაც არა. საშუალებებს თავის მიზნის მისაღწევად უცხოეთის კაპიტალი თავის გარშემო ეძებს და საქართველოშივე პოულობს. ეს ძალაუნებურათ ზრდის და ანვითარებს ქართველ პროლეტარიატს, ქართველ ინტელიგენციას, ქართულ პრესას, საზოგადოთ იმას, რასაც ნაციონალურ კულტურას ეძახიან. ის შლის პარტიკულიარულ საზღვრებს ჩვენში და ერთი და განუყოფელი საქართველოს იღვას ამტკიცებს. ძველი, აზიური ივერია ისტორიის უფსკრულში იკარგება, მის ადგილს იკავებს ახალი, ევროპიული, კაპიტალისტური საქართველო. ამას გარდა უცხოელი კაპიტალის განვითარება ხელს არ უშლის ნაციონალური კაპიტალის წარმოშობას და განვითარებას: პირიქით ის სპობს ძველებურ გონებრივ ვიწროობას და შორს მჭვრეტელობას და ენერგიას ანვითარებს. კაპიტალისტური საზოგადოების შვილი მუდმივ მოძრაობს, მუდმივ მოგზაურობს, ერთს ადგილზე ვერ ისვენებს. ჩვენშიაც ვითარდება ის, რასაც კაპიტალისტებურ უნარს უწოდებენ. შორეული მანჯურის დაბა-ქალაქებში ახლა ჩვენი თანამემამულეები „პირველყოფილ აკუმულაციას“ ახდენენ და მოსალოდნელია, რომ დიდი უმრავლესობა თავის მომავალ „მოღვაწეობის“ ცენტრს „საყვარელ სამშობლოში“ გადმოიტანს.

შეურაცყოფილი და დაჩაგრული ამ განვითარების მიერ ჩვენი წვრილი ბურჟუაზია და თავდაზნაურობა არის. როგორ უნდა დაიცვან იმათ თავის საკუთრება? თუ საქართველო იმ გზას გაჰყვას, რომელზედაც ახლა ადგია, მათი დაღუპვა აუცილებელია. საჭიროა იარაღი ამ მსვლელობის შესაფერხებლათ; ისინი ეძებენ პოლიტიკურ სფერაში ასეთს იარაღს: ეს იარაღი ნაციონალურ-ტერატორიალური ავტონომიაა. მართალია საქართველოს რომ ევოლიუციის მხრით შევხედოთ ის უკვე კაპიტალისტური ქვეყანაა, მაგრამ თუ მის არსებულ, სტატიკურ მდგომარეობას მივიღებთ სახეში, უეჭველათ, ის წვრილ ბურჟუაზიის და თავდაზნაურობის ტიპურ სამეფოთ გვეჩვენება. ამიტომ საჭიროა მისი მომავალი განვითარების შეჩერება და ერთ წერტილზე გაყინვა: მაშინ წვრილ ბურჟუაზიის და თავდაზნაურობის ბატონობა უზრუნველყოფილია და წარსულის დაბრუნებაც შესაძლებელი ხდება, წარსული ეკონომიურ წეს-წყობილების გამოცოცხლება პოლიტიკური ძალის საშუალებით. თუ წვრილ ბურჟუაზიამ ავტონომიური მართვა-გამგეობა ხელში ჩაიგდო, ის ეცდება კიდევ ეს ძალა თავის კლასობრივი ინტერესების საკეთილდღეოთ გამოიყენოს. ის თავდაზნაურობასთან ერთათ შეეცდება სოციალრევოლიუციონური განვითარების შეჩერებას სხვა და სხვა რეაქციონური კანონებით. ბაყების და ამკრძალველი კანონების საშუალებით ის შეეცდება განდევნოს საქართველოს ბაზრიდან ტენიკურათ უფრო ძლიერი კაპიტალი და ქართველი მხმარებელის ზურგზე თავისი ბედნიერება დაამყაროს. ამგვარათ ის შებღალავს წვრილი გლეხობის არსებით ინტერესებსაც, ვინ შეებრძოლება მის რეაქციონურ

ზომებს ავტონომიურ საქართველოში. ქართველი გმირული პროლეტარიატი მაგრამ ის ჯერ უმცირესობაშია და ამიტომ მის მისწრაფებას გაბოროტებული რეაქციონური ძალები ადვილათ ჩაახშობენ.

ამ გვარათ მზადება ჩვენს წვრილ ბურჟუაზიაში და თავდაზნაურობაში ავტონომიის იღვის ნიადაგი. თუ უცხოეთში წარსულის ეს ორი ბნელი აჩრდილი გამარჯვებულ კაპიტალიზმს ტრადიციის, ისტორიის და სხვა ამ გვარი, არქივიდან ამოღებული ცნების სახელით ებრძვის, აქ ჩვენში ის მზადაა შეიარაღდეს უცხოეთიდან გადმოტარცხნილ დამღუპველ ძალებთან ბრძოლაში ნაციონალური იღვით და ის პროგრესს დაუპირდაპიროს. იღვის ნიადაგი მომზადდა, ვინ შეიმუშავათ იღვით იღვით? როცა ცხოვრებაში მომწიფდება ეკონომიური პირობები რაიმე იღვის წარმოსაშობათ, როცა ამ იღვის ელემენტები უკვე გაბნეულია რომელიმე საზოგადოებრივ კლასში, ეს კლასი წამოაყენებს თავის იდეოლოგიებს, რომელიც ამ იღვას შეამუშავებენ და თეორეტიულათ დაასაბუთებენ. იდეოლოგიების მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს რომ თავი მოუყაროს შეგნების ელემენტებს, გამოცდილებას, იღუმალ და ცხად სურვილებს და მისწრაფებებს, რომელიც ამა თუ იმ კლასში უხვათაა გაბნეული. სისტემატიურათ დააღაგოს ეს მასალა რა ამ გვარათ გარკვეული იდეოლოგია და პრაქტიკულ მოქმედების პროგრამა შეიმუშავოს. შემდეგ კლასი ორგანიულათ ისისხლხლაცებს მისი იდეოლოგიების მიერ შემუშავებულ პროგრამიდან იმ ელემენტებს, რომელიც მის ეკონომიურ და პოლიტიკურ მდგომარეობას შეესაბამება, უკუაგდებს იმას, რაც მისთვის უცხოა, რაც სხვა ნიადაგიდანაა გადმოტანილი. იმ ორმა კლასმაც, რომლის ეკონომიურ ინტერესებს ზევით ანალიზი ვუყავით, წარმოშვა ჯგუფი იდეოლოგიებისა, ჯგუფი რომლის გარშემო ახლო მომავალში ალბათ ორი პარტია აშენდება; ამ ინტელიგენტურ ჯგუფში სხვა და სხვა მიმართულება, ორი ტენდენცია დღესაც ნათლათ გამოირკვა: მიმართულება თავდაზნაურულ-კლერიკალური და მიმართულება წვრილი ბურჟუაზიული („ხალხური“). პირველი სუსტია, მისი მომავალი ზრდა განვითარება საფიქრალია. მეორეს მომავალი უფრო „ბრწყინვალე ბედ-იღბალს“ უქადის: მისი გავლენა დღესაც საგრძნობელია, მისი მნიშვნელობა ლიტერატურაში დღითი დღე იზრდება; „ცნობის ფურცელი“ და „ივერია“, აი ორი ცენტრი, რომლის გარშემო ტრიალებს ჯერ ჯერობით ეს ჯგუფი. რა განსხვავებაა ამ ორ მიმართულებას შორის? დემოკრატიზმი და სოციალისტური ფრაზეოლოგია — აი ორი დამახასიათებელი ათვისება რომელიც მეორე მიმართულებას განსაკუთრებულ დაღს აჩენს. მისი დემოკრატიზმი ქეშმარიტია. ქეშმარიტია მიტომ, რომ ის კლასი, რომლის წარმომადგენელათაც უნდა ჩავთვალოთ ეს ჯგუფი — წვრილი ბურჟუაზია საჭიროებს ფართო პოლიტიკურ თავისუფლებაში და სახელმწიფო მეურნეობის დემოკრატიზაციაში თითქმის ისევე, როგორც პროლეტარი. ის თავგამოდებით იბრძვის სიტყვის, ბეჭდვის კრების და სხვა დემოკრატიული თავისუფლებისათვის, საყოველთაო ხმის უფლებისთვის, პროგრესიული გადასახადების დაწესებისთვის. ბიუროკრატიის თვითნებობა, ხალხის ფულის უთავბოლო ფლანგვა მას მძიმე ტვირთათ აწობა კისერზე; მილიტარიზმის და საზოგადოთ სახელმწიფო ხარჯების ზრდა მას სულს უხუთავს და მის ისეთაც მოკლე წარმოებას სრულიათ ანადგურებს. ამ არსებითი მოთხოვნებისთვის ის უშიშრათ იბრძოდება.

ჩვენი ქვეყნის და რუსეთის კონკრეტულ პირობებში ის გულწრფელი რევოლიუციონერია. ამიტომ ის ადვილათ შეითვისებს იმ ფართო დემოკრატიულ პროგრამას, რომელსაც

ჩვენი ფედერალისტები წამოაყენებენ. სულ სხვაა სოციალისტური იდეოლოგია, რომელიც ახვევს წვრილ-ბურჟუაზიულ პროგრამას ფედერალისტთა ჯგუფი. ეს იდეოლოგია არ გამომდინარეობს ამ კლასის ეკონომიური მდგომარეობიდან: ისინი სულ სხვა ატმოსფერის შეილება არიან. მათი შეტანა წვრილ-ბურჟუაზიულ პროგრამაში არღვევს უკანასკნელის ჰარმონიას და მთლიანობას. რა ნიადაგზე აღმოცენდნენ ისინი? საქმე იმაშია რომ სხვა და სხვა პირობის გამო, რომლის განხილვას აქ არ შევუდგებით, ჩვენი პროლეტარიატი უწინ გამოვიდა პოლიტიკურ ასპარეზზე ვიდრე სხვა რომელიმე კლასი ან ჯგუფი; გამოვიდა უკვე გარკვეული კოლექტივისტური შეგნებით შეიარაღებული. რამდენიმე წლის განმავლობაში არსათ ჩანდა ჩვენში ისეთი ძალა. რომელსაც შეეძლო გაჯიბრებოდა შეკავშირებულ და შეგნებულ პროლეტარიატს სოციალურ პოლიტიკურ მნიშვნელობაში. ამიტომ არაა გასაკვირალი, რომ ბურჟუაზიის იდეოლოგები, მომავალი პარტიების წინამორბედნი, სწორეთ იმ კოლექტივისტურ წამოსასხამს იცვამენ, რომელსაც შეუძლია გავლენა მოუპოვოს მათ ამ ჯერ ჯერობით ერთათ ერთ საგრძნობელ საზოგადოებრივ ფაქტორზე. ასეთია ფედერალისტების ფსიხიკაც. მაგრამ შორს არ არის გამოღვიძებული ბურჟუა, ის მოდის და ჰხედავს რიდე აფარებულ ქანდაკებას მისი იდეოლოგიების მიერ აგებულს. ის უკუაგდებს პირბადეს. სოციალისტურ იდეოლოგიებს და თავის გატიტვლებულ პოლიტიკურ მისწრაფებებს პროლეტარიატს აშკარათ დაუპირდაპირებს.

გ.

P. S. მე მგონია ჩემი სტატიის შინაარსი პასუხს იძლევა იმ კითხვაზედაც თუ რატომ უნდა იყოს პროლეტარიატის პარტია საქართველოს ავტონომიის წინააღმდეგი. კიდევ ერთი მოსახზრება: ის მართლაც ქსაქსავს და ასუსტებს ინტერ-ნაციონალურ მუშათა არმიის ძალას. ვიცი, ჩვენი მოწინააღმდეგენი აქ მოიყვანენ შვეიცარიის მაგალითს, რომელიც 22 ავტონომიური კანტონისგან შესდგება და, მათის აზრით, სულაც არ ასუსტებს იქაური პროლეტარიატის ძალას. ეს სრული შეცდომაა; ჩვენი ფედერალისტების სავალალოთ მათი მაგალითები დასავლეთი ეკრაზის ცხოვრებიდან და ლიტერატურიდან უმეტეს ნაწილათ ვერ აღწევენ მიზანს. ასეა აქაც, საქმე იმაშია, რომ მიუხედავათ შვეიცარიის ყოველმხრივი განვითარებისა, მიუხედავათ იმისა რომ კაპიტალიზმიც და დემოკრატიაც აქ საკმაოთ მაღალ წერტილზე სდგას—ამ ქვეყნის პროლეტარიატი ბევრათ უფრო სუსტია, მას ბევრათ ნაკლები მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ვიდრე მაგ. იტალიის, საფრანგეთის და გერმანიის პროლეტარიატს და ერთ მთავარ მიზეზათ ამ ჩამორჩენისა შვეიცარიის უკიდურესი დეცენტრალიზაცია უნდა მივიჩნიოთ. იქაურ მუშას თვალწინ უდგას არა კლასობრივი ცენტრალისტური სახელმწიფო, თავის ძლიერი პოლიტიკური იარაღებით (ჯარი, ფლოტი, ბიუჯეტი რკინის გზა და სხვ.), არამედ პატარა თვითმართველი კანტონი, სადაც ბურჟუაზიის პოლიტიკური ბატონობა საკმაოთ მიფუჩეჩებულია. ის ვერ ხედავს შეკავშირებულ ბურჟუაზიულ კლასს, რომელიც სარგებლობს თანამედროვე სახელმწიფოს უზარმაზარი იარაღებით, მის წინ სდგას ადგილობრივ კაპიტალისტთა ჯგუფი, რომელიც თვალზე ეფარება და კლასის დანახვას უშლის. ერთი მტკაველა კანტონის პოლიტიკური ძალა ძლიერ უმნიშვნელოა, ამიტომ პოლიტიკური ბრძოლაც ჰკარგავს მის თვალში მნიშვნელობას. მუშას ეკარგება პარლამენტარული და საზოგადოთ ფართო კლასობრივი ბრძოლის ხალისი და ის ვიწრო პროფესიონალისტი ხდება. ასეთი მოვლენა სასურველია ბურჟუაზიისათვის, მაგრამ ის

დამღუპველია პროლეტარიატისთვის. სოციალური რევოლუციის სახელით შეგნებული პროლეტარიატი უარპყოფს ასეთს პოლიტიკურს დეცენტრალიზაციას.

პაწია უნეიზნა.

სწორეთ შეგებრალებათ „ივერია-ცნ. ფურ.“ მწერლები, როცა მათ წერილებს კითხულობთ ჩვენი პარტიის შესახებ. ეტყობათ, მადა დიდი აქეთ—რამე ნაირათ გვაწონ, მარა როგორ, რა გზით—ეს არ იციან და თავისავე სიტყვებით მოქსოვილ აბლაბულაში საშინლათ იხლართებიან. „ცნ. ფურცელზე“ არას ვიტყვი, მისი „საქმენი საგმირონი“ კახანია ცნობილია და მის მიერ ტალახის სროლა არ ახალია, ძველია. მკითხველის ყურადღებას მივაპყრობთ „განახლებულ ივერიას“. რომელმაც თავის სახათაბალოთ ჩვენთან კამათი ატეხა და თავის ძველ სარჩულს „განახლებულათ“ ცვამცნევს. მან 135 ნომერში ერთი ჩვენი გაზეთიდან ციტატი მოიყვანა და თან ისეთი წინა და უკანასიტყვაობა მიბ-მოაბა რომ უნებლიეთ მოგაგონდებოდათ პოეტის სიტყვები: რა უთქვამს, რა მოუჩმახავს, რა წიგნი მოუწერიაო. მაგრამ ამ „წიგნის მომწერმა“ ერთი მოჩმახვით არ დაკმაყოფილდა და 140 ნომერში მეორეც მიაყოლა. ახლა აქ გადაქრით სწერს: ერთმა „მოგზაურისავე“ ორგანომ „დაუფარავათ გამოაცხადა ის, რაც ზავვისათვისაც კი ცხადი და ნათელია—რომ ის ჯგუფებო, რომელთა ინტერეს იცავს ჩვენი პარტია ქართველი ერის უმცირესობას შეადგენსო“. ახლა ვკითხოთ ამის დამწერს: სად ან როდის გამოაცხადა ეს თქვენი ზღაპარი ჩვენმა ორგანომ? ან რომელი პარტია აცხადებდა უმცირესობის ინტერესს ვიცავო? თუ კი თქვენ, ორ-კაც ნახევარი, იძახით—ერის უმრავლესობას ვემსახურებიო, ნუ თუ მუშათა პარტიას არ აქვს ამის უფლება? ამის მზგავსიც კი არაფერია საკმაოთ წერილში და საიდან გამოიგონა ეს „ივერიამ“—გასაშტერებელია. უნდა ვიფიქროთ, რომ „ივერიამ“ თავის ჩვეულებისამებრ ის წერილი ვერ გაიგო და თავისი სურვილი სინამდვილეთ დასახა. იმ წერილში ბასია პარტიის შედგენაზე, მის გაწმენდა-გაღრმავებაზე; პარტიაში მრავლათ შემოდის გლეხობა, როგორც დემოკრატები. საჭიროა კი შიგ სოციალ-დემოკრატები იყვნო და სხ. და აი, ეს ან-ბანი „ივერიას“ ჩინურათ ეწენა და წარმოიდგინა, რა კი მუშათა პარტიაში, ერის უმრავლესობა ახლავე ვერ შევა, ვედარც ამ უმრავლესობის ინტერესს დაიცავსო! საიდან სადაო, ბრძენო „ივერიელნო“! მუშათა პარტიაში ჯერ არსად არ შესულა ერის უმრავლესობა, მარა ეს განა იმას ნიშნავს რომ მისი პროგრამა და მოღვაწეობა უმრავლესობას არ იცავს? განა სოციალიზმის დამყარება გლეხობისათვის სასარგებლო არ არის? განა ჩვენი უახლოესი მიზანი ერის დიდი უმრავლესობის ინტერესების დაცვას არ მოასწავებს? ჩვენს პარტიაში დღეს, რასაკვირველია, ყოველგან ერის უმცირესობა, მარა რადგანაც მარტო ეს იცავს უმრავლესობის ინტერესებს, ამიტომ ის თანდათან წვევრთა და მომხრეთა რიცხვითაც უმრავლესობა ხდება და ასე კაცობრიობას უზადებს ახალ მომავალს. ეს დღეს ყველამ იცის და თუ „ივერიამ“ მაინც არ იცის, ამის მიზეზი უნდა იყოს ორში ერთი: ან განგებ აზრის დამახინჯება, ან ბავშვური გაუგებრობა.

მთავრობის განცხადება.

ს. პეტერბურგი. ოფიციალური. წყლობითა ღვთისათა, ჩვენ ნიკოლოზ მეორე, იმპერატორი და თვითმპყრობელი სრულიათ რუსეთისა, მეფე პოლონეთისა, დიდი მთავარი ფინლიანდიისა და სხვათა და სხვათა და სხვათა, ვუცხადებთ ყველა ჩვენ ერთგულ ქვეშევრდომთ, რომ მკიცე საუუძველი რუსეთის სახელმწიფოს აღორძინებისა იყო ერთობა მეფისა ხალხთან და ხალხისა—მეფესთან. თანხმობა და ურთიერთობა მეფესა და ხალხს შორის არის ის დიდი ზნეობრივი ძალა, რომელიც საუკუნოების განმავლობაში იფარავდა რუსეთს განსაცდელისა და უბედურებისაგან და რომელიც დღემდე თავდებია მისი ერთიანობისა, დამოუკიდებლობისა, ქონებრივ კეთილდღეობისა და მის სულიერ განვითარებისა აწმყოსა და მომავალში. ჯერ ისევ 1905 წლის 26 თებერვლის მანიფესტით მოვიწვიეთ ჩვენ ერთგულნი შვილნი სამშობლოსა მტკიცე ერთობის ჩამოსაგდებათ, სახელმწიფო წესწყობილების გასუმჯობესებლათ და ადგილობრივ ცხოვრებაში მტკიცე თადარიგის დასამყარებლათ. მაშინვე ჩვენ ზრუნვას შეადგენდა ის აზრი, რომ საზოგადოებრივ დაწესებულებათა წარმომადგენელნი შეგვეთანხმებინა მთავრობასთან და აღმოგვეფხვრა ის უთანხმოება, რომელსაც ასეთი გამათახსირებელი ზედგავლენა ჰქონდა სახელმწიფო ცხოვრების მსვლელობაზე. ასეთივე აზრი ჰქონდათ ჩვენ წინაპრებს, თვითმპყრობელ მეფეთ.

ახლა კი დადგა ის დრო, როდესაც ჩვენ უნდა განვახორციელოთ კეთილ განზრახულებანი ჩვენთა წინაპართა და მოვუწოდოთ სრულიათ რუსეთის წარმომადგენელნი მუდმივ და წაყოფიერ მოღვაწეობისათვის—სახელმწიფო კანონების შედგენაში. ამიტომ უმაღლესს სახელმწიფო დაწესებულებათა რიცხვს ჩვენ ვუმატებთ ერთ განსაკუთრებულ საკანონმდებლო დაწესებულებასაც—სახელმწიფო საბჭოს (Дума), რომელსაც ვვალება შემუშავება საკანონმდებლო მოსაზრებათა და განხილვა სახელმწიფო შემოსავალ—გასავლის ანგარიშებისა. ვტოვებთ რა ხელ-უხლებლად ძირითად კანონს რუსეთის იმპერიისას—თვითმპყრობელ მთავრობის ანკებობის შესახებ, საკეთილოთ დავინახეთ, დავაარსოთ სახელმწიფო საბჭო, რომელშიაც მონაწილეობას მიიღებენ ხალხის მიერ არჩეულნი და რომლის, ჩვენ მიერ უკვე დამტკიცებული დებულებაც, საერთოა მთელის რუსეთისათვის, გარდა იმ ცვლილებათა, რომელიც შეიძლება შეტანილ იქნას ზოგიერთა, განსაკუთრებულ პირობებში მყოფ განაპირა ქვეყნებისათვის.

ის წესები რომელიც შეეხება დიდს სამთავროს ფინლიანდიის სახელმწიფო საბჭოში მონაწილეობის მიღებას საიმპერიო საკითხთა და კერძოთ ამ ქვეყნის საკითხთა გადაწყვეტაში, ჩვენ მიერ კერძოთ იქნება გამოცხადებული. ამასთან ერთათ ჩვენ ვუბრძანეთ შინაგან საქმეთა მინისტრს დაუყოვნებლივ წარმოგვიდგინოს დასამტკიცებლათ წესები სახელმწიფო საბჭოში მონაწილეობის მისაღებათ არჩეულთა დებულების სისრულეში მოსაყვანათ, იმ ანგარიშით, რომ 50 გუბერნიისა დ-დონის ოლქის წარმომადგენელნი სახელმწიფო საბჭოში გამოცხადდნენ არა უგვიანეს 1906 წ. იანვრის პირველ ნახევრისა. ჩვენ სავსებით ვატოვებთ უფლებას სახელმწიფო საბჭოს მოქმედების გაუმჯობესებას შესახებ და როდესაც დრო, ან გარემოება მოიხზოვს ამ გაუმჯობესებას, ან ქვეყნისა და დროის შესაფერ რაიმე სასიკეთო ცვლილებას—დაუყოვნებლივ და თავის დროზე გამოვაცხადებთ ჩვენს სურვილს ამ ცვლილებათა მოხდენის შესახებ. ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ მთელის ხალხისა და მეფის ნდობით აღჭურვილნი არჩეულნი, —მოწვეულნი დიად საქმის აღსასრულებლათ, იქნებიან რა კეთილ-განწყობილნი სახელმწიფოს სხვა დაწესებულებებთან

და მთავრობასთან—გაგვიწვიენ სასარგებლო თანაშემწეობას საერთო დედის—რუსეთის სახელმწიფოს უზრუნველ საყოფილოთ, განსაერთიანებლათ და ხალხში წესიერებისა და კეთილდღეობის დასამყარებლათ,

მოვიწოდებთ რა კურთხევასა ღვთისასა ჩვენ მიერ ახლათ დაარსებულ სახელმწიფო დაწესებულებებზე, ჩვენ მტკიცეთა გვწამს მოწყალება ღვთისა და გარდუვალობა დიადთა თავებდითობათა ისტორიისათა, განმზადებულთა ჩვენის საყვარელის სამშობლოსათვის განგებითა ღვთისათა.

მტკიცედა ვსასოებთ, რომ შეწყენითა ღვთისათა და ერთგულებითა შვილთა რუსეთისათა, სამშობლო ჩვენი ისეთივე ძლიერი, დიდებული და სახელოვანი დარჩება ბედისაგან მოვლინებულ მწარე განსაცდელთა შემდეგაც, როგორც იგი იყო ათასის წლების განმავლობაში. ბრძანება ესე გამოცემულ არს პეტერგოფსა შინა, მეექვსესა დღესა აგვისტოსასა, წელსა შობილგან ქრისტესა ათასს ცხრაას ხუთსა, ხოლო მეფობისა ჩვენისასა მეთერთმეტესა. დედანს მის იმპერატორებითა უდიდებულესობის ხელით აწერია: „ნიკოლოზნი“.

ბრძანება უმართებელესის სენატის მიმართ. ამა რიცხვით გამოცემულ მანიფესტით ვაუწყებთ რა ჩვენ ერთგულ ქვეშევრდომთ დაარსებას სახელმწიფო საბჭოსისა, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებენ ხალხის წარმომადგენელნი, ჩვენ უკვე დავამტკიცეთ დებულებანი არჩეულების შესახებ. გიგზავნით რა ამ დაკანონებათ მთელის თავისის დამატებებით, ვუბრძანებთ უმართებელესს სენატს დაუყოვნებლივ გამოაცხადოს იგი. გარდა ამისა, ვინაიდან მოსაზრებანი და წინადადებანი სახელმწიფო წესწყობილების გაუმჯობესობის შესახებ ამიერიდან უნდა მომხსენდეს ხოლომე ხალხის წარმომადგენელთაგან შემდგარ სახელმწიფო საბჭოსისაგან, ვუბრძანებ უმართებელესს სენატს ბრძანება მისდამი 1905 წლის 18 თებერვალს გამოცემული, ახლავე ვააუქმოს“. დედანს მის იმპერატორებითა უდიდებულესობის ხელით აწერია: „ნიკოლოზნი“. პეტერგოფი, 6 აგვისტო 1905 წელი. (ტელეგრაფში).

სხვა და სხვა ამბები.

— ქუთაისში, როგორც გაზეთები იუწყებიან, ჯარსა და ხალხს შორის შეტაკება მოამხდარა. ამბობენ რამოდენიმე კაცია მოკლულიო. („H. O.“)

— თიანეთში და სიფხ. ჩრდილიანთ კარში აღმინისტრაციის დასახმარებლათ ჯარები გაუგზავნიათ.

— გურიაში გაგზავნილა რაზმი ნამესტნიკის ბრძანებით დაიშალა და თავის ძველ ბინაზე უნდა დაბრუნდეს.

— სოფელ გრემში (კახეთში) გლეხებს მიწის მზომელი არ მიუშვიათ. ამის გამო შეტაკება მოამხდარა ყაზახ-რუსებთან და რამდენიმე კაცი მოუკლავთ.

— შეიდ აგვისტოს შუადღეზე, ქუთაისის ბულვარში მოუკლავთ ყაზახდოს პოლკის პოდპოლკოვნიკი ხოდეცკი. მკვლელი ვერ დაუჭერიათ.

— 7 აგვისტოს სოფ. ქვემოქალაში (ქართლი) მოუკლავთ მამასახლისი. მკვლელი ჯერ ვერ უპოვიათ.

— სოფელ ჭადის-ჯვარში (ქართლი) დიდი შეტაკება მოხდა ყაზახ-რუსებსა და ხალხს შორის. მოკლული 30 გლეხი აღმოჩენილა, ხოლო დაჭრილი ორმოცზე მეტი.

— როგორც გაზეთები იუწყებიან, თავად-ახნაურთა მილიცია კიდევ განაგრძობს თავის სახელოვან მოღვაწეობას.

— დასავლეთ საქართველოს სოფლის მასწავლებლებმა კარგა ხანია გადაწყვიტეს ამ ზირობებში სწავლა არ დაიწყონ. ახლა გორის მაზრის მასწავლებლებსაც ამგვარივე დადგენილება მიუღიათ და პირველი ენკენისთვის სწავლის დაწყებას ალირ აპირებენ.

— როგორც „ც. ფ.“ ამბობს, ბათუმის საოლქო ადმინისტრაციას ზემო და ქვემო აჭარაში დასარიგებლათ 150 თოფი გაუზაფინა.

— კავკასიის მთებში მცხოვრებ ინგუშებსა და ყაზახ-რუსებს შეტაკება მოსვლიათ. ინგუშები თავს დასხმიან ყაზახ-რუსებს და რამოდენიმე სოფელი აუკლიათ.

— კავკასიის ნამესტნიკმა ნება დართო თიანეთის მაზრაში თუშებს 120 ცალი ბერდანის თოფი და 5000 პატრონა დაურთონ თავის დასაცველათ.

— ჯეფანშირისა და ჯებრაილის მაზრებში სომხებსა და თათრებს შორის გენხეთქილებამ ისევ იჩინა თავი და ხელახლა დაიწყო ჟღერა.

— სომხების სამღვდლოებამ და ბურჟუაზიამ სახელოვნათი ილღვისაწულა წართმეული საეკლესიო ქონების დაბრუნება.

— ფოთში გურულ-მეგრულ მუშებ შორის ჩამოვარდნილი უთანხმოება, როგორც გვატყობინებენ, დასრულებულია მორიგებით. არტელში მომღშავეთ მიუღიათ სამუშაოზე სამოცი კაცი უმუშევრათ დარჩენილ უკმაყოფილო მუშებისაგან.

დაბა-სოფლის ამბები

კახეთი. კარბის დღეები, კვირები და არსათ ჩახს შემამულებთან ჩვეულებრივ კრებით მიმავალი ძნის ურმები. აღარ ისმის მათ კადრზე ორგველას ძახილი და შოლტის ტელაშუნი, ბრახი მოსდის, უელში სისხლი აწება და არ სჯერა თავადს, რომ ასეთი საქმე დაეშარა... რას წარმოადგენდა, რომ მუდამ თვალ-წარბში შემეურე მონა-მორჩილთან დღეს სახვეწანი საქმე გაუნდებოდა! დღემდის ადბათ ბევრმა ბრწვინვალებათგანმა არც კი იცოდა რა მნიშვნელობა ჰქონდა, რა როლი ეკავა „ტეტიას“ მათ ცხოვრებაში?... დიანს, გამწვავდა საქმე და მის დასაცხრობათ მიმართეს კეზეკუციას. 30 ივლისს გაიგზავნენ ს. ასატელში ყაზახ-რუსები.

ისეთი უოფით მიეგებოდა მათ ერთი წკრალი მხეხელე ზაღინისა, რ. მ. (ქართველია), თითქოს ქრწილში მიდიანო. ეს... რამდენიმე დღის სტუმრობის შემდეგ, როცა თავიანთი ნიშანი დაასვეს სოფელს და შეწუნებულმა გლეხებმა მიართვეს შემამულებებს თავიანთი ზურგით ნათხაღი, ასხნეს კეზეკუციას; კარგა ბღობა ზარალი იკემს ასატელმა გლეხებმა სტუმრების წყალობით, რომლებმაც მუსრი გააგდეს საქონელს (საკლავს), რაც მცირე დასვადისა არ არის გლეხი-კაცისთვის.

ამ დღეებში ჩაყენეს ყაზახები ს. ვანთაში. ეს-და აკლდა აუმისოთაც წყალ-წადებულ ხალხს.

2 მარამაზობისთვის, დამის 12 საათზე თიანეთში გაიწვიეს თუქურმშიდან ჯარა; 3-ში, შუადღის ორ საათზე გაიარა კადეტ თელავზე რომე ესკადრონმა, თიანეთში მიმავალმა. მიზეზი ასეთი უეტრად ჯარის გაწვივის,— ჯერ არ ვიცით.

მეოცე საუკუნე.

ს. შემოქმედი, (გურია). ეგვლამ იცის რომ გურიას უჭირავს საუკეთესო ადგილი ესლანდელ მოძრაობაში, თავის შეგნებულებით და განვითარებით. მაგრამ ეოველ განვითარებულ ხალხში იმეოფება თურმე ტრუ-მარწმუნეები, რომლის გასწორება ძლიერ

ძნელია. მაგალითს გვიჩვენებს ს. შემოქმედი. ს. შემოქმედი ითვლება საუკეთესო სოფლათ მთელ გურიაში, მაგრამ აქაც იჩინა ზირობა თავი.

ამას წინათ ს. გურიანთაში მისულა ერთი ვაჭარბი, რომელსაც ექიმათ მოქონდა თავი. თითო გაშინჯვაში ახდევინებდა 20 კან., მაგრამ წამალს (აფთიაქი და პრევიზორი თან ახლავს) მამასისხლათ უიდა. ხალხი ვერ აუთავდა წამლის ფულს და როცა გაიგეს მისი სიყაღბე, მამინვე გააძევეს. გურიანთიდან ქ. ბათუმში წავიდა და იქიდაი აკენტები გამოგზავნა შემოქმედში, რომლებმაც ხმა გააფრცელეს რომ საუკეთესო ექიმა არის ბათუმში რომელიც იათათ იქიმაებს თუ დაიბარებთო. მოწვეულ იქმნა ექიმი. გასამინჯვი ნიხრი დაადგინა 20 კან. ხალხმა რომ გაიგო ასეთი იათო ექიმობა ეოველ მახლალელ სოფლებიდან მაწულა მას. აქც წამალს მამასისხლათ უიდას. 20 კანეიკან წამალში*), მანეთზე მეტს ახდევინებს. რომდენიმე ეამწვილებს ეტვი შეეზარა ამ მძარცველ ექიმზე და დაუწეს გამოკითხვა. გამოკითხვის დროს გამოიჩინა, რომ წინეთ „ზოგრად“ უოფილა ექიმთან და იქ „შეუსწავლია“ ექიმობა. შემდეგ თქვა რომ ექიმ გამართელის ნამსახვარი ვარო, მე და გამართელი საუკეთესო ექიმები ვართ, ერთი ამთავრებს კადეკ სწავლა და ის ჩვენზე უკეთესი იქნებაო, მაგრამ როცა გამართელს შეეკითხნენ, სიტრუე გამოდგა. ესლა კარგათ ვიცანიოთ ჩვენი მატყუარა ექიმა, მაგრამ ენის თქმის ვის შეუძლია, რადგანაც იგივე აკენტები, რომლებმაც ნიადავი მოუზოვეს, შეიარაღებული ახლავს ჩვენ მატყუარა ექიმს**). ავამეოფენი მაინც მიდიან მასთან. ასეთ ძარცვა გლეკით სემ დღეში 420 მან. აიღო, ბათუმში ჯვარი დაიწერა, ვიდაც ქალზე და ისეკ ამობრძანდა თავის გენიით. დროს არჩევაც კარგი სტოდნია ჩვენს ექიმს. ესლა თხილბობა სოფელში და თხილის განაუიდიდან შემოსული ფული მთლათ ამ მატყუარა ექიმს ჩაუყარეს ჯიბეში, რამდენიმეჯერ აღძრეს ამის შესახებ კითხვა, მაგრამ შეიარაღებული აკენტების წყალობით ვერათერი გადაწვიტეს. მისი მორჩენილი ადამიანი ჯერ არავის არ უნახავს, თუმცა დღეში ასობით მიწჯავს ავამეოფებს.

დროს, შემოქმედებმა იცნან თავის მძარცველი და სკადროსი ხასუხი ვასტენ.

აღე. **გაგრა.** რამდენიმე კვირის წინეთ შეიკრიბენ გაგრაში და მის მიდამოებში მცხოვრები იმერლები, გურულები და მეგრელები, შეთიდნეს ერთმანეთს შესწვიტონ ბიურტარტაისთან ეოველგვარი კავშირი, მართონ თავისი შინაური საქმეები ამორჩეული ზირების საშვალბით. ხალხის შეგნებამ დიდად სავგონებულში ჩააგდო როგორც ბიურტარტაი, ისე ზოგიერთი აქაური შემამულებები, რომელთა თვითნიობას სახდვარი არა ჰქონდა; ახლა ისე თავისუფლათ ვედარ მოქმედებენ და ეველა თავის საქციელს წინათვე უკვირდებიან.

გაგრიდან 20 ვერსტის მანძილზე მდებარე სოფ. კადანსორის მცხოვრებლებმა—ახსახებმა რომ გაიგეს ასეთი კეთილი შედეგი მათი შეზობლების გათვითნობიერებისა, მოინდომეს მათთან შეერთება და შეთიდვა, რომ მომავალში მოსზობენ ქურდობას და ეოველგვარ უთანხმოებას ერთმანეთში. მაგრამ იქაურმა ჯამეულებმა წინათვე შემტობინეს გურაუთის ბოქაულს, რომელიც ახსახებსა და მეგრელებს შორას მოსალაპარაკებლათ დანიშნულ დღეს, 22 ივლისს, კადანსორაში გაჩნდა 30 ყაზახი-რუსებით და არათერი საშვალბეა არ დაზოგა საქმის ჩასამლელათ. მან თავისი მოქმედებით და სიტ-

*) გურიანთაში გაუშინჯავთ მისი მიცემული წამლები. ერთისთვის ოდელილონი მიუტია ოთხ მანეთად და მეორისთვის კუტის ვასწმენდი ლიმონათი 7 მანეთათ.

**) ის აბახები, რომლებსაც გაშინჯვაში ლებულობს, აგენტებს მიაქც და წამლებიდან შემოსული ფულები კი მატყუარა ექიმს რჩება მთლათ.

ეგვებით უკიდურესი ზიზღი აღუძრა შეკრებილ ხალხს რეგორც თავისადმი, ისე საზოგადოთ ბიურგუარტიული რევიმისადმი, რამეხსაც ასე უწყალოთ შევიწროებული ეგვს საწყალი ახსაზები. 700-მდე ახსაზი და შეკრული შეკრებილი იყო ეკლესიის გადავანში დაკარგული ხაზის თაობაზე და საზოგადოთ ქურდობის მისწრაფებებზე. გამოსწავლა თუ არა ბ. გავრილოვი, (გუდაუთის ბაქაული) შეკრებილ ხალხში, ზირველათ უკმეხი სიტყვებით მიმართათა ახსაზებს: რა უფლება გქონდათ თქვენ ჩემ ნება დაურთველათ შეკრებისათ, და მამასხლისი დახატომარა. მერე მიუბრუნდა შეკრელებს და უშეკრად მოთხოვა მათ მამანვე უკან წასულიყვენ გავრანში, რადგან მათ გუბერნიის საზღვარზე გადმოსვლის ნება არა ქონდათ (გავრა ჩერნომირიის გუბერნიისა, კალდახორა კი სოხუმის ოლქში). რცა შესედა, რომ შეკრელები მავრათ იყვენ და ადგილიდან არ იძვრდენ, უბრძანა ახსაზებს შეკრელებისთვის ეცემნათ, რადგან უკანასკნელი რიცხვით მათზე ნაკლები იყვენ. მაგრამ დახეთ ბედის სიმუხთელეს! აქ არ გასჭრა ბიურგუარტიის ცნობილი ტაქტიკამ. რომ აღარაფერმა გასჭრა, მიუბრუნდა ადგილობრივ თავადებს: გმუხვრებს და ინალიზას და ერთ მათგანს ასეთი სიტყვებით მიმართა: „შე ბებერა, ხვალ თუ ზეგ უნდა მოკვდე და შენც ასეთ საქმეს ჩადინარა?“ ბევრი ებედობის შემდეგ ის იძულებული იყო ნება დაერთო ხალხისთვის ქურდობაზე მოლაშარაკება დაემთავრებინათ. თვითონ კი წავიდა თავის შეკობარ თ. ნახარბეა ინალიზასთან, სადაც მას ნადიმით და დიდი ზატეისცემით დახვდნენ. ხალხმა მხოლოთ ქურდობაზე მოილაშარაკა, უმთავრესი საქმე კი, ე. ი. თავის ჭირ-ვარამზე და შევიწროებულ მდგომარეობაზე მოლაშარაკება, ჯამუშების წყალობით ახლახან შეუსრულებული დაჩხა.

ი. — ი.

სხვათა, (რატვის მახარა). საერთო მოძრაობას არც ჩვენი სოფელი ჩამოჩხა. კვირას, 25 ივლისს, აქაური ათისთავების თანხრობით ხალხმა სოფლის კანცელარისთან მოიყარა თავი დევანდელ საჭირ-ბოროტო კითხვებზე მოსალაშარაკებლათ. შეეხენ დევანდელ რუსეთის მდგომარეობას, ომს და სხვ. ერთმა ორატორმა კლასთა ბრძოლის ზრინციბი წაიმძვარა და მასზე მტკიცეთ დაურდნობილმა დაასურათა კლასთა და წოდებთა ურთიერთობა. ხალხი სულგანბული იურს უგდებდა და ძლიერ კმაყოფილი დაჩხა. შემდეგ შეეხენ ადგილობრივ კითხვებს. სხვათა შორის ერთი „დაბოიკოტებული“ ახნაურის იაკარ მდივნიშვილის საქმე გაჩხიეს. საქმე ასე უფილა. 15 ივლისს, გზის საკეთებლათ გასულა მთელი სოფელი, გლეხებიც და ახნაურებიც. იაკარ მდივნიშვილის შვილს—კლასის სტოდნია, მაგრამ გზაში არ გამოსულა. სადამოხე ხალხი შეუდგა იმ ზირების გასმართლებას, ვინც გზის საკეთებლათ არ გამვიდა; მდივნიშვილის დასჯა იმ დღეს ვერ მოასწრეს. 17-ის განაგრძეს გზის კეთება და თუმცა მდივნიშვილი ამ დღეს დაესწრო საერთო მუშაობაზე, მაგრამ ხალხმა მანც გადაწყვიტა მისი დასჯა წინადადეს დაუსწრებლობის გამო. რცა ი. მდივნიშვილმა დაინახა მის სახლისკენ ბლამათ მიმავალი ხალხი, მან, რეგორც ჩვეულებას, ერთი ჩაფი დვინო მოამზადა გასასტუმრებლათ. მაგრამ მისმა შვილმა კლასამ სულ სხვა გზას მიმართა: რეგორც ვერით და თოფით უზირებდა გამანაზინძლებას. ამის გამო მდივნიშვილის მთელი ოჯახი ხალხმა ბოიკოტით დასაჯა იმ დრომდე, სანამ „დაბოიკოტებული“ თავისთავს დაშინაშავეთ არა სცნობდა და სახალხთ ბლამის არ მოინდიდა. ამ დღეს იაკარ მდივნიშვილი წარსდგა ხალხის წინაშე, აღიარა თავი დამანაშავეთ, მოინდა ბლამის შვილის მაგიერათ და ითხოვა ზატეობა. ხალხმა ერთხმით ანატია, რაზედაც განარებულმა ახნაურმა მადლობა გამოუცხადა. სიმართლე მოითხოვეს ვთქვათ, რომ იაკარ მდივნიშვილი მთელ სოფელში ცნობილია, რეგორც ძლიერ ზატეისანი კაცი და ამიტომ

ხალხიც სიამოვნებით შეურიგდა მას. ხალხი კანცელარის ადარ ეკობა და უფუელივე საჩივრის საქმეს თითონ სწვევტს. ცოცა არ იყოს, დრცებით ვალდებულთა და მათი ნაბატონარქების ურთიერთობა ვერ არის რიგზე დაუეხებული. რადგანაც ნახარბეა რეგორც ბზე უფრო გასაწყლებული არიან, მოინდიმეს ამ წლისთვის კომზრემისით გაეთავებინათ საქმე, მაგრამ ამის შესახებ მოლაშარაკებას არაფერი შედეგი არ მოყვა.

გზები ისე შეაკეთეს სხვათაში და საზოგადოთ რატვისი რომ აღმინისტრაციას ასეთი რამ არც კი დასიზმრება,

სხვათა.

რუსეთის ქრონიკა.

ვარშავის მექანიკურ ზავოდის ლოლოზის მიშები დითხოვეს, ზავოდი დახურეს და ერთი რატა სალდათები ჩააყენეს. იმ მიშებმა, რომელთაც სურთ მუშაობის დაწყება წერილობითი უნდა განაცხადონ. (რ. ს.).

ამ უკანასკნელ დღებში ქ. ხარკოვის ქუჩები ჯარის კაცებით არის გაჭედილი, რომლებიც ჯგუფ-ჯგუფათ ქუჩებში დადიან. (პრავო).

სად. როსტოვში ვლადიკავკაზის რკინ. ვაზაზე. ყველა უმთავრეს ადგილებში ჯარის კაცებია დაყენებული ტელეგრაფის მართულებების დასაცველიათ. (დ. რ.).

ამ ჟამათ სევასტოპოლში 1000 მატროსებია დაბატომრებული. კონსტანტინოვის ბატარეაში „პრუტზე“ არიან ყველა დამწყვედელი. სხვათა შორის შეამჩნიეს, რომ ლამ-ლამეობით ლამპით ქალაქის ზოგიერთ სახლებში ელაპარაკებინ რალაცას. კამანდერის ბრძანებას მოელიან, რომელიც ოფიცრებს ბულვარზე სვირნობას აუკრძალავს. (Салгирь).

ატკარსკიდან „რუსკოე სლოვოს“ ატყობინებენ, რომ სოფ. ტურკოვის ახლო გუბერნატორს სამჯერ ესროლეს. მსროლელი მიიმალა.

ნიკოლაევში სამხედრო წესები გამოცხადდა და სამასამდე კაცი სხვა და სხვა რუსეთის კალაქებში გადასახლდა. (ს. ო.).

ეკატერინოსლავში პოლიციას ხალობთან შეტაკება მოვიდა და შეტაკების დროს უზნის ზედამხედველს სახეში გოგორდის სიმეფევე შეასხეს, რამაც საუკუნოთ დაასახიჩრა. (რ. ს.).

როგორც ვაზ. „Риж. В.“ გადმოგვცემს კურლიანდის გუბერნიის აგრარული მოძრაობა მეტათ გამწვავდა. მემამულეებს ძლიერ ავიწროებენ, სახლკარს და მამულეებს ანადგურებენ, მემამულეებს უღეტენ. გარბინიდან მემამულეების ქონების დასაცველათ ჯარი გამოიწვიეს. სიფლის მამასახლისი მძიმეთ დასჭრეს. მიტავის ახლო მახლო დიდ არეულობას ელიან. ვოლგუნდში აგურის ქარხნის მიშები აღელდნენ.

გომელში 18 ივლისს დღის 12 საათზე, როცა რატმისტრი შებეკო და ნოვიკი გენერალსკის ქუჩაზე მიდიოდნ ვილაც უცნობმა ორმა ახალგაზდამ, რომლებიც ეტლში ისხდნენ, ყუმბარა ესროლეს, მაგრამ ყუმბარა არ გასკდა. ახალგაზდები მიუხედავათ იმისა, რომ ეანდრებმა რევილოვერი ეს-

როდეს გაიქცენ. პოლიციამ შეიპყრო „მეტლე“, რომელმაც ახალგაზდების ცნობაზე უარი განაცხადა. როტმისტრ შებეკომ დიდი ხანი არაა, რაც გამელში სამი საიდუმლო სტამბა აღმოაჩინა და რამდენიმე არალეგალური წიგნების საწყობიც.

(Южн. Кр.).

კალიშის მუშები, რომლებიც ამხანაგებში მუშათა მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ აგიტაციას ეწეოდნენ, გუბერნატორმა აღმინისტრაციული წესით დააპატიმრა.

(რ. ს.).

ფელეტონის მაგიერი.

დიდი ხანი არ არის მას შემდეგ, რაც ეს ამბავი მოხდა.

არც ის ქვეყანაა მაინცა და მაინც შორს, სადაც ეს ამბავი მოხდა.

ქვეყანაზე გასაკვირალი არაფერი არ არისო, ამბობენ და, თუ კი ასეთი თქვა მართალია, არც ეს ამბავი ყოფილა გასაკვირალი. ის ქვეყანა, სადაც ჩვენი პატარა ამბავი მოხდა, ამ ჟამათ ძალიან არეულ-დარეული ქვეყანაა და მისი გამგე-მმართველი დიდ საგონებელშია ჩავარდნილი.

მას ისე უცებ გამოეცალა ხელიდან ლაგამ-აღვირი, რომელიც ქვეყნისთვის აედვა პირში, რომ ყველას უკვირდა.

აღვირი ახსნილმა ქვეყანამ თავი აიშვა და განთავისუფლებულ რაშვივით გაიწია წინ. უკან დასტოვა თავისი მხედარი და სინხარულის ჭიხვინით გაინავარდა.

თუმცა მხედარმა ბრავანმა მოადინა მიწაზე, მარა თავისას მაინც არ იშლიდა და ზეპირათ იქნედა წაღმა-უკუღმა მათრახს, რომელიც ძველი დიდების ერთათ ერთ ნაშთს წარმოადგენდა.

მაგრამ უკაცრავათ, მკითხველო, ამ შედარებამ, რომელიც თავის თავათ ვერაფერი შვილია, შორს წამიყვანა და ისევ სჯობია შევჩერდე.

აი იმ ქვეყანაში, რომელიც მე რაშს შევადარე, სცხოვრობდა ერთი ვინმე ღვთის მსახური, გვამი ფრიალ სპეტაკი და უმწიკლო. გვამსა ამას ებადა მრავალი თვალ-მარგალიტი და ბაჯალლო ოქრო, რომელი აელო მოყვასთაგან თვისთა, ვითარცა შესაწირავი ღვთისა.

არ იფიქრო, მკითხველო, რომ ამ წმიდა გვამის ზრახვანი რაიმე ანგარებით ყოფილიყო შელახული. ღმერთმა დაგიფაროს ამნაირი აზრისაგან! მართალია, თვითონ გვამი, განცხრომაში და ფუფუნებაში ცხოვრობდა და თავისთვის არაფერს დაიკლებდა, მარა ეს მისთვის აუცილებელი იყო, რადგან დიდი მოვალეობა და პასუხის მგებლობა აწვა თავს და თავის ფრიალ საქმეში მრავალი ჭაპან-წყვეტა და ოფლის ღვრა სჭირდა.

ის იყო შუამავალი ხალხსა და ღვთაებას შორის. იგი ეგვედრებოდა ყოვლად წმიდა განგებას, რათა არ დაეგლო უყურადღებოთ ხალხი მრავალ ჭირნახული; ჩოკვითა და მკერდზე ცემით ლოცულობდა იგი წინაშე ძლიერი მეუფისა და თავის ძალთა ასადგენათ ღიახ განუსაზღვრელათ მოიხმარდა სიმდიდრეს და თვალ მარგალიტსა მას, რომელი მოყვასთაგან მიელო შესაწირავათ.

უფალმან არა ისმინა ვედრება ღ ფრიალ დიდი განსაცდელი წარუგზავნა ღვთის მოსავსა მას.

ერთ საზარელ და შხამათ მოსაგონარ ღღეს შემდეგი ბართათი მოუვიდა:

„შეწვენითა ღვთისათა გიცხადებ შენ, ჭოი მონაო, რომ თვალ-მარგალიტნი და ბაჯალლონი შენნი მე მომიწდა. გიბრძანებ დაუტევო ოქრო ვერცხლი და სპეტაკათ და გან-

წმენდილათ შეუდგე წმიდასა ღვთის მსახურებასა, ხოლო სიმდიდრეს შენსას შესაფერათ მოვიხმარ მე მბრძანებელი. შენნი წმიდა ღვთის მოსავსა. გაბრაზდა და განრიხდა, წყევალ-კრულვა გამოუცხადა მბრძანებელს და შეაჩვენა იგი. მოიწოდა მოყვასნი და უბრძანა მათ აელოთ მახვილი წინააღმდეგ უდიერი მბრძანებლისა, რომელმან დაარღვია სულის სიმშვიდე მისი.

მრავალი მოყვასთაგანი დაემორჩილა მის ბრძანებას, ხოლო მრავალი უგუნური ასე სჯიდა:

„ღე, რამდენიც უნდათ, იმდენი იომონ ჩვენთვის გამოუდგარ სიმდიდრეზე; ყვავი ჩხიკვის მამიდაა, გინდ ყვავს წაუღია გინდ მის ძმისწულს—ჩხიკვს დარჩენიაო“. ესენიც შეაჩვენა ღვთის მოსავსა გვამსა და გულმოდგინეთ შეუდგა ოქრო ვერცხლის დაბრუნების საქმეს.

ამ დროს ბრძანებელი, რომელმაც შეურაცხყო ღვთის კაცი, მეტათ ძლიერი და ყოყოჩი იყო და არავისი წინააღმდეგობისა და მუქარის არ ეშინოდა.

მარა დრო იცვალა და დროსთან ერთათ გარემოებაც გადასხვაფერდა. როგორც ამ ფელეტონის დასაწყისში ვთქვი, ქვეყანა აირ-დაირია, სასტიკ მბრძანებელს ძლიერება დაეკარგა. „წყალ-წაღებული ხავს ეკიდებოდაო“, ნათქვამია და მანაც ერთ სასაცილო ხერხს მიმართა დაკარგული ძალის მოსაპოვებლათ. ერთს შევნიერს და ტკბილათ მოსაგონარ ღღეს ღვთის მოსავ გვამს შემდეგი ბართათი მოუვიდა:

„შეწვენითა ღვთისათა გიცხადებ შენ, წმიდაო მამაო, რომ თვალმარგალიტნი და ბაჯალლონი შენნი მე აღარ მიწდა. გიბრძანებ ჩაიბარო ოქრო ვერცხლი და არ დაივიწყო კეთილის მყოფელი შენი.“

სინხარულმა და აღტაცებამ შეიპყრო არსება მოხუცი გვამისა. მოიწოდა მოყვასნი წილ-ა წმიდასა და გამოუცხადა სასინხარულო ამბავი. შეევედრა უფალს თვითონ და შეავედრა, კეთილის მყოფელი, რომელმან დაუბრუნა ძვირფასი თვალმარგალიტნი დაბაჯალლო ოქრონი.

მარა იმ დროს, როდესაც წმიდა მოხუცი მხურვალე ლოცვით მიმართავდა განგებას, ვილაც თავხედმა მოყვასთაგანმა საშინელი სიტყვებით მიმართა ხალხს. მოინდომა უნგარო მოხუცის სამწყსოსა ზედა გავლენის გაბათილება...

ვერ მოითმინა მოხუცმა ასეთი შეურაცხყოფა და უბრძანა ერთგულთა თვისთა ეგვემათ თავხედი მონა და თანამოაზრენი მისნი, ხოლო თვითონ აიკრიფა შესამოსელი და მეყვსეულათ დაუტევა წიალი წმიდა.

გვემეს მონა უგუნური და თანამოაზრენი მისნი, რამეთუ ბედნიერებასა შიგან მოყვასთასა შთაასხეს მათ შხამი მწარე.

თავუნა.

კ ი ღ ე მ ვ ბ ა კ ვ რ ი თ

ცნობის ფურცლის მეფელეტონე სიტყვა რომ ახირებული ტიპის „მწერალია“ ეს ჩვენ დიდი ხანია ვიცოდით, მაგრამ თუ ის ასე უვიცი იყო არ გვეგონა.

„ცნ, ფურც,“ მე 2881 ნომერში ის წერს: „მიწა იმის უნდა იყოს ვინც თვითონ მუშაობს მიწაზე“, გაიძახიან გლეხები, ამას თხოულობენ გლეხები, მერე რა პასუხი მისცეს მესამე დასელებმა გლეხთა მოთხოვნილებას? რაღაც საექვო ნაჭრებს, სანადელო ფულების დაბრუნებას და საიჯარო ფასის შემცირებას დაჰპირდნენ მხოლოთ. მერე ეს დააკმაყოფილებს გლეხებს? არა და არა! ამაში ღრმათ დარწმუნებულნი არიან თვითონ მესამე დასელები“. პირველ-ყოველისა, მესამე დასელები არავის არას პირდებიან, იმიტომ რომ იმათ

ხელში არა არის რა. ჩვენ ველაპარაკებით ხალხს იმაზე თუ როგორ ჩავარდა ის ცუდ პირობებში, რათ ხდება რომ ის მთელი თავის სიცოცხლე შრომობს, სისხლის ოფლს აქცევს, უთვალავ სიმდიდრეს ქმნის, მისი შრომით სხვები სარგებლობენ, ფუფუნებაში და განცხრომაში ცხოვრობენ და ის კი მუდამ მშვიდია, მოკლებული პოლიტიკურ უფლებებს, ყოველთვის დაჩაგრულია. ჩვენ ვიკვლევთ ამ უბედურების მიზეზებს და მათ მოსასპობათ ვეძებთ ნამდვილ, უტყუარ საშუალებას. ჩვენი აზრით მიზეზი დღევანდელი სიღარიბისა, უსამართლობისა და სოციალური უსწორ-მასწორობისა არის კერძო საკუთრება. გვინდა რომ მიწა, ფაბრიკა-ქარხნები, შრომის იარაღები, საზოგადოთ ყოველივე სიმდიდრე, რაც დღეს საზოგადოების უმცირეს-ნაწილის ხელშია მოგროვილი, გახდეს საზოგადო საკუთრებათ. აი მაშინ დამყარდება ჩვენი აზრით ბედნიერება, მოისპობა ცარცვა-გლეჯა, პირადი შრომის მითვისება, ერთი სიტყვით, მოისპობა ყოველივე უსამართლობა, ამას ჰქვია სოციალიზმი. მერე როგორ, რანაირათ უნდა განხორციელდეს ეს სოციალიზმი?

ძველათაც იყვენ სოციალისტები მაგრამ მათი შეხედულება სოციალიზმზე და ეხლანდელი შეხედულება სოციალ-დემოკრატებისა ამავე საგანზე სხვა და სხვა არის. წინანდელი სოციალისტები კლასთა ბრძოლას არაფერ ყურადღებას არ აქცევდენ. იმათ ეგონათ, რომ გაჭირვების და უბედურების აღმოსაფხვრელათ საკმარისი იყო მხოლოდ მდიდრების გულკეთილობა, რომელნიც უხვათ ურიგებდენ ღარიბ-ღატაკთ მოწყალეობას. სანამ სოციალისტები ამ აზრისანი იყვენ, რომ ქვეყნათ ბედნიერების დამყარება შეუძლიათ მხოლოდ მდიდრებს, „კეთილ-შობილთა“ წოდებას, მანამდის მუშათა მოძრაობას ისინი არა თუ ამართლებდენ, ეწინააღმდეგებოდენ კიდევ, რადგანაც, მათი აზრით, ეს მოძრაობა ხელს უშლიდა სოციალიზმის განხორციელების საქმეს. მაგრამ დრონი იცვალენ. ეხლა აზნაირი მსჯელობა უნაყოფო ოცნებათ ითვლება. დღეს ყვეოას სწამს, რომ ხალხის ხსნა უბედურებისაგან ზვიდან კი არა ხდება, ხდება ქვევიდან, რომ ხალხმა უნდა შეიგნოს მიზეზი თავის უბედურებისა და თამამათ შეებრძოლოს იმ დაბრკოლებას, რომელიც ხელს უშლის მის წინსვლას, მის ბედნიერებას. ხალხმა თვითონ უნდა უშველოს თავის თავს, თითონ უნდა მოიხსნას ის უღლეო, რომელიც მას კისერზე ადევს, უნდა შეიგნოს ამის საჭიროება, უნდა მიხვდეს, რომ მხოლოდ შეერთებული და შეგნებული ბრძოლით შეუძლია მას მიახწიოს თავის საწადელს, თავის იდეალს-სოციალიზმს. ამიტომ არც ერთი მესამე დასელი არ პირდება ხალხს, რომ ჩვენ დაგირიგებთ მიწას, ჩვენ დაგიმყარებთ ამ წუთში სოციალიზმს და მით გაგაბედნიერებთო. არ ეტყვის ამას იმიტომ, რომ სოციალიზმი ფლავივით არა რიგდება, როგორც ეს ბ, სიტყვას გონია, მისი განხორციელების საჭიროება უნდა შეიგნოს თვით ხალხმა, უნდა შეიგნოს, რომ კერძო საკუთრება, რაზედაც არის დამყარებული დღეს საზოგადოებრივი წყობილება, არის წყარო ყოველივე უბედურებისა და გაჭირვებისა. როდესაც ამას შეიგნებს უმეტესი ნაწილი საზოგადოებისა, მაშინ სოციალიზმის განხორციელება ადვილი საქმეა. დღეს კი, როდესაც საზოგადოების ცხრა მეათედი კერძო შესაკუთრება, როდესაც ხალხის უმრავლესობა ამ კერძო საკუთრებაში ეძებს სიკეთეს და მაზე ამყარებს თავის ბედნიერებას, ლაპარაკი სოციალიზმის ეხლავე განხორციელებაზე უგუნურობაა. რაა გონია ბატონ სიტყვას, რომ ჩვენ ვეუბნებით მუშა ხალხს, რომ ფედერალისტების აზრით „სოციალიზმის განხორციელება სამერმისო საქმეა“, ამას ჩვენ არასოდეს არ დაუწამებთ ფედერალისტებს,

რადგანაც დარწმუნებულნი ვართ რომ იმათ ვერ შეუძლიათ ის ან-ბანური ჭეშმარიტება, რომ სოციალიზმის განხორციელება „სამერმისო საქმეა“ და არა აწმყო დიან ბატონო სიტყვა, თქვენ არ გესმით რა არის სოციალიზმი და, თუ შეგიძლიათ, გირჩევთ შეისწავლოთ და მხოლოდ მერე დაიწყეთ ამ საგანზე წერა, რადგანაც თქვენი ბავშვური მსჯელობით, არა თუ ვერავის არწმუნებთ, პირიქით, მეტათ სასაცილო მდგომარეობაში აყენებთ თქვენსავე თავს.

„მესამე დასელები ამყარებენ თავის იმედებს. მხოლოდ საკუთრებას მოკლებულ პროლეტარიატზეო“, ამბობს ბატონი სიტყვა. დიან, ჩვენ სწორეთ ამ საზოგადოების ნაწილზე ვამყარებთ ჩვენ იმედებს, მაგრამ ისიც გვწამს, რომ რაც უფრო გათვითცნობიერდებიან გლეხკაცები და, საზოგადოთ, წვრილი მწარმოებელნი, მით უფრო შეიგნებენ სოციალიზმის საჭიროებას, მით უფრო მიხვდებიან, რომ მათი ქიშპობა და კონკურენცია სხვილ წარმოების წინააღმდეგ ამაოა და შეგნებულათ და თავის ნებით პროლეტართა მებრძოლ რაზმს შეუერთდებიან*). ამ შეხედულებას ვამყარებთ ჩვენ ისტორიაზე ცხოვრების სინამდვილეზე და არა უნაყოფო ოცნებაზე, რომელსაც სინამდვილესთან საერთო არა აქვს რა. დიან, თქვენ ოცნებობთ ბატონო სიტყვა, ოცნებობთ ბავშურათ, ხალხი კი იმდენად გათვითცნობიერდა, რომ მაგ თქვენ ბავშვურ ტიტინს ღირსეულათ აფასებს და ღირსეულათვე გისტუმრებს ხოლმე უკან. ბატონ სიტყვას უკვირს, რომ ჩვენ იმასვე არა ვთხოვლობთ, რასაც საფრანგეთში გედისტები კომუნებისა და კოლხერაციებისთვის. გასაკვირველი აქ არა არის რა. ჩვენ მოვითხოვთ იმას, რაც ჩვენთვის გამოდგება, გედისტები ითხოვენ იმას, რაც მათთვის არის გამოსადეგი. სოციალ-დემოკრატია, სხვათა შორის, მითი არის მძლავრი და მაგარი პარტია, რომ ყველგან და ყოველთვის ადგილობრივ პირობებს უთანხმებს თავის მოქმედებას. მხოლოდ იმას, ვისაც არაფერი გაუგონია სოციალ-დემოკრატიაზე, შეუძლია მოთხოვოს ამ პარტიას, რომ სხვა-და-სხვა ადგილას და სხვა-და-სხვა პირობებში ერთი და იგივე მოითხოვოს, ნამეტურ კომუნებისა და კოლხერაციების შესახებ, რომელზედაც ერთხელ და სამუდამო აზრია მიღებული პარტიაში, რომ ამაზე გადაჭრილი და ყოველგვარი პრაქტიკულათ გამოსაყენებელი პასუხის მიცემა არ შეიძლება, რომ ეს არის პრაქტიკული კითხვა, რომელიც წყდება ადგილობრივი პირობების მიხედვით. ასე რომ არ იყოს, მაშინ სოციალ-დემოკრატები მატერიალისტები კი არა მეტაფიზიკები იქნებოდენ.

დიახ, ბატონო სიტყვა, შეიძლება ნორვეგიისთვის ავტონომია სასარგებლო იყოს, შეიძლება სოციალ-დემოკრატია იქ ემბრომობოდეს ავტონომიას, მაგრამ ემბრობიან იმიტომ კი არა რომ ავტონომია, საზოგადოთ, მუშათა პარტიის გამამტკიცებელი და გამამდიკრებელი საშუალება იყოს, არამედ იმიტომ, რომ ადგილობრივი ცხოვრების პირობებია მოათხოვენ ამას. სწორეთ ამავე მოსაზრებით უარ-გყავით ჩვენც თქვენი საოცნებო ავტონომია, რაც არა ერთხელ გვითქვამს. „მესამე დასელებს გული უწუხთო, ამბობს სიტყვა, რატომ ჩვენ მიერ გაზეპირებულ ფრაზებს არ იმეორებთ თქვენცაო, და ყოველად საზოგადო ცილის-წამებას ავრცელებენ ფედერალისტების შესახებ: რომ ვითომ ფედერალისტები ზნე-დაცემული ადამიანები არიან, ხალხის მიტყუარები და დამჩაგრელები, სხვისგან მოსყიდულნი და მოქრთამულნი, რომელთაც უნდათ აღადგინონ ძველი მეფობა და ბატონობა, გააბატონონ ბურჟუაზია და თავად ახნაურობაო“ რაც შეეხება იმას, რომ ჩვენ

*) ამის შესახებ იხილეთ ჩვენი წერილი მოგზაურის №-26.

ვითომ ვწუხდეთ, რომ ფედერალისტები ჩვენ მიერ გაზვიადრებული ფრაზებს არ იმეორებენ—ეს ტყუილია. ჩვენ კარგათ გვესმის რომ ჩვენ აზრს ფედერალისტები ვერ გაიმეორებენ, რადგანაც ისინი ფედერალისტები არიან... წუხილი ჩვენი საქმე არ არის, მოთქმა-ურილი, წუხილი, „მწარე ცრემლები“ და „სამი წერტილი“ უძლიურთა საქმეა.

ჩვენ კი არა ვტირით ვებრძვით, ყოველ გვარ სიყალბეს, ყოველივე უგუნურებას, რომელიც თქვენისთანა პირებისაგან ხალხში ითვისება. რაც შეეხება იმას, რომ თქვენ ბურჟუაზიის და თავად-აზნაურობის გაბატონება გინდათ—ამას თქვენ, როგორც წერით, ისე მოქმედებითაც ამტკიცებთ, რაზედაც არა ერთხელ და ორჯერ გვქონია ლაპარაკი. შეგნებულათ, თუ შეუგნებულათ, ხალხის მატყუარებიცა ხართ, რადგანაც თქვენი შეხედულება სოციალიზმზე და მის განხორციელებაზე, თქვენი დაპირება, რომ ხალხს გაამდიდრებთ და ამ გაამდიდრებით სოციალიზმს დაამყარებთ, წარმოადგენს ყალბ აზრს, რომლითაც ხალხი შეიძლება მოტყუვდეს და სწორ გზას აცდეს. თქვენ ლაპარაკობთ და არწმუნებთ ხალხს, რომ ფედერალისტები მისი მეგობრები არიან; მერე რითი ამტკიცებთ ამ თქვენ მეგობრობას? თქვენ წარსულს ხალხის სამსახურთან საერთო არა აქვს რა. აწმყაში კი არას აკეთებთ... მოიგონეთ ის დრო, როდესაც ხალხის ნამდვილ მეგობრებს ჯერ სამსახუროთ იგდებდით, მერე დევნიდით, ხალხის მოღალატეს უწოდებდით. „მესამე დასელები“ საგინებელ სიტყვათ გადააქციეთ, ხოლო მუშებს უგუნურ ბრბოს უწოდებდით. იმ დროს, როდესაც ეს „უგუნური ბრბო“ თავის თავის და კაცობრიობის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ მტერს მედგრათ ებრძოდა, თქვენ სადღაც შორს იყავით მიმალული... ეხლა კი, როდესაც ამ „უგუნურების“ წყალობით ქვეყანა გამოფხიზლდა და თქვენი-სთანა მხლალ კაცუნებსაც კი ხმა ამოაღებინა, გამოდინართ და ხალხის მეგობრათ მოგაქვთ თავი?!. სინიღისი, სინიღისი რას გეუბნებათ, როდესაც ამას შერბებით. რას გეუბნებათ სინიღისი თქვენც ბატონო სიტყვა, როდესაც შემდეგ სიტყვებსა სწერთ: „რატომ არიან მესამე დასელები ავტონომიის მოაწინააღმდეგენი! ეს უპირველესათ მათი უვიცობის, დაჯინების და ვიწრო თავმოყვარეობის ბრალია, მაგრამ არის ერთი უფრო საყურადღებო მიზეზიც. მესამე დასელები ეტრფიან ცენტრალიზმს. ეტრფიან მთავრებას იმიტომ, რომ ღმრთა პატავს სცემენ მთავრებას და დიდი იმედი აქვთ მისი. მთავრების მოყვარე კი უფაქლთვის ცენტრალისტია. რადგან ცენტრალისტური მთავრება უფრთხ ძლიერია, ვიდრე არა ცენტრალისტური“ (კურსივი ჩვენია).

გამოდის რომ ავტონომიის წინააღმდეგნი მესამე დასელები მხოლოდ იმიტომ არიან, რომ მთავრობა უყვართ, ღრმა პატავს ცემენ მთავრობას და დიდი იმედი აქვთ მისი, ხოლო მთავრობის სიყვარული და მაზე იმედების დამყარება ნიშნავს ხალხის ინტერესების უარის ყოფას, ეხლანდელი განმათავისუფლებელი მოძრაობის წინააღმდეგ ამხედრებას ხალხის ლაღატს, რენეგატობას, ერთი სიტყვით, ყოველივე სისაძაღლეს. ნუ თუ ეს საზიზღარი, უსვინიღისო ცილის წამება არ არის?! შეიძლება ბატონი სიტყვა ჭკუაზე შეცდა. ამ შემთხვევაში ის სიბრალულის ღირსია, მაგრამ თუ ის ამ ქორს განზრახ თხზავს საზიზღარი ცილის მწამებელი ყოფილა, რომელთანაც კამათის გაგრძელება შეუძლებლათ მიგვაჩნია...

ხან-დონი.

თანამედროვე კითხვები.

ვ. ბრაკესი.
(თარგმანი)

„ძირს სოციალ-დემოკრატები!“ ჩვენ ხშირათ გვსმენია

ამგვარი ძახილი. უთუოთ შენც გაგვგონება, საყვარელო მკითხველო, ეს სიტყვები! შესაძლოა შენც წამოგვცდნია, ეს სიტყვები როდისმე და თუ არ გითქვამს, თქმის სურვილი მაინც გექნებოდა. რა ბოროტ მოქმედება გინდათ, რომ სოციალ-დემოკრატებს არ აბრალებდენ ადამიანები! განა ისინი არ აპირებენ, როგორც ამას ხშირათ ბევრი ამტკიცებს, მოსპონ ყველაფერი, რაც ჩვენთვის წმინდათ ითვლება,—საკუთრება, ქონწინება, ოჯახი? განა მათ არ აბრალებენ წვას და მკვლელობას? შეიძლება შენც ასე ფიქრობდი, საყვარელო მკითხველო, და თუ შენ არ გითქვამს ეს, უთუოთ შენი მეზობელი მაინც იფიქრებდა.

მაგრამ, თუ შენ მართლა მოგვსლია თავში ამგვარი აზრი და თუ ამასთანავე სერიოზულათ გიკითხავს შენი თავისთვის: რა იცი შენ სოციალდემოკრატებზე?—უთუოთ უნდა გებასუხნა შენი თავისთვის, რომ შენ იცი მათზე დანამდვილებით ძალიან ცოტა. სოციალდემოკრატების კიცხვის დროს შენ გხელმძღვანელობდა არა ნათელი წარმოდგენა იმის, რომ სოციალდემოკრატული მისწრაფება გამოუსადეგარია, არამედ რაღაც არეული, გამოურკვეველი გრძობა რაღაც არა სასურველისა. მაგრამ ადამიანმა უნდა იცოდეს რასაც აკეთებს; როდესაც ის სდევნის და იძულებს სხვას მისი მისწრაფებისათვის, მაშინ ოვითონ დარწმუნებული უნდა იყოს თავის სიმართლეში. მე ხომ უმადლეს წერტილამდე მტყუანი ვიქნებოდი, რომ მძულდეს და ვსდევნიდე ისეთ კაცს, რომელსაც სურს განახორციელოს რაიმე სამართლიანი და გონიერი. აბა ვნახოთ, ჩემო საყვარელო მკითხველო, რა უნდათ სოციალდემოკრატებს. მე ჩემი თავი ამ მხრით საკმაო მცოდნეთ მიმაჩნია და გპირდები, მკითხველო, რომ ყველაფერი, რასაც მე გიამბობ, იქნებასრული ჭეშმარიტება, რადგან ვიცი, რომ „ვინც ტყუის, ცემა უნდა!“

სოციალდემოკრატებს უნდათ ყველაფრის გაყოფა. ეს აზრი მიღებულია, როგორც სრულათ დამტკიცებული ფაქტი. ყოველი ადამიანი ვალდებულია მისცეს ყველაფერი რაც რამე აქვს. მერე შეუღვებიან მთელი ქონების თანასწორათ განაწილებას და თვითთელი მიიღებს თავის ხვედრს, რომელსაც უპატრონებს თავის სურვილისაძებრ. თუ ამის შემდეგ ერთი ბევრს დახარჯავს და მეორე ცოტას, რის გამო ისევ ქონების უთანასწორობა გაჩნდება, მაშინ ისევ შეუღვებიან ხელმეორეთ განაწილებას და ასე ამგვარათ. უპირველეს ყოვლისა უნდა განაწილდეს ფულები და მიწა.

ახლა მითხარი, საყვარელო მკითხველო, გინახავს შენ როდისმე იმნაირი ადამიანი, რომელიც ზემოთ ჩამოთვლილის მზგავს რამეს თხოულობდეს? რასაკვირველია, არა! ანაირი ხალხი ქვეყანაზე არც არის და არც არასოდეს ყოფილა! ამგვარი განაწილების მოთხოვნა იქნებოდა უდიდესი უგუნურება. იფიქრე, მკითხველო, ამ შემთხვევაში ვის უნდა რგებოდა რკინის გზა? ერთს ერგებოდა ლიანდაგი, მეორეს ლოკომოტივები, მესამეს ვაგონები და ასე ამგვარათ. ყველას უთუოთ თანასწორათ უნდა მიეღო; ამისთვის კი მეტი საშვალდება არ იქნებოდა; უნდა სრულათ დაენგრიათ რკინის გზა. ერთი წაიღებდა სახლში ბობლიდან გამომძვრალი ღერძის ნატებს, მეორე ვაგონის კარის ნახევარს, მესამე ბურღეს, მაშინ როდესაც შეიძლება მეოთხეს დაგროვებული ნაგვის ნაწილი რგებოდა. ამისთანა რამეებს საგიჟეშიაც ვერ მოიფიქრებენ. ფულების და მიწის განაწილება შორს მომავალში მაინც იქნება მოსახერხებელი, მაგრამ ფული და მიწა ხომ არსებული ქონების ნაწილს შეადგენს,—ამასთანავე ფული—მხოლოდ სრულათ უმნიშვნელო ნაწილს, რაც შეეხება მიწას, ამ შემთხვევაში საჭირო იქნებოდა იმდენი საოჯახო შენობების ქონა, რამდენი

მიწის ნაქერი იქნებოდა, და თვითელი ამგვარი ლოჯანის პატრონისთვის უნდა მიეცათ მისი მიწის დასამუშავებლათ საჭირო ყოველგვარი სამუშაო იარაღები! ყოველივე ამის გამო მიწის განაწილება სრულიათ მოუხერხებელია, და სოციალ-დემოკრატებმა დიდი ხანია კარგათ იციან, რომ ამ საშვალე-ბით არ შეიძლება არც ერთი ადამიანის დახმარება.

საფრანგეთის დიდი რევოლუციის დროს, 1789 წელში, გადასწყვიტეს საფრანგეთის გლეხების გაბედნიერება იმით, რომ გაუნაწილეს მათ დიდი მამულები. რა შედეგი მოყვა ამ ზომას? საფრანგეთის გლეხების სიღარიბე აღწევს იქამდე, რომ მილიონობით იძულებული არიან ისინი იცხოვრონ ისეთ „სახლებში“, რომელთაც მხოლოდ თითო კარი აქვს და არც ერთი ფანჯარა და უკეთეს შემთხვევაში კი თითო კარი და თითო ფანჯარა! გერმანელი საშუალო გლეხის მდგომარეობა კი უკეთესია?

ეს შეიძლება ითქვას მხოლოდ გერმანელი გლეხების უმცირეს ნაწილზე, მხოლოდ სხვილ მესაკუთრებზე.

წვრილი გლეხი კი იძულებულია იზრომოს, წველებზე ფეხი დაიდვას, თუ უნდა თავი დაახწიოს და ეზო და სახლკარი მევალისაგან გადაარჩინოს; ხშირათ კი ამასაც ვერ ახერხებს. ეს წარმოდგება იმ მიზეზის გამო, რომ სოფლის მეურნეობის ეხლანდელ მდგომარეობაში, ეს მეურნეობა მაშინ მოუტანს პატრონს ნამდვილ სარგებლობას, თუ შეძლება ექნება დაიშუშაოს ცოტათ თუ ბევრათ დიდი მიწის ნაქერი ყოველ-გვარი გაუმჯობესებული სამუშაო იარაღების შემწეობით. სოციალდემოკრატებმა კარგათ იციან ეს და, ამიტომ ცხადია, მათ თავშიაც არ მოუვათ აზრი მიწის განაწილების შესახებ. წინააღმდეგ ამისა, სწორეთ მიწის განაწილების საწინააღმდე-გას თვლიან ისინი სასარგებლოთ ყველასათვის და თვითეუ-ლისთვისაც; ისინი ხელმძღვანელობენ იმ შეხედულებით, რომ მოვა დრო, როდესაც ერთი სოფლის გლეხები შეერთდებიან, თავის მიწების შესამუშავებლათ, რასაკვირველია სრული სამართლიანობით. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი ვერ შესძლებენ მეტოქობა გაუწიონ სხვილ მესაკუთრებს, რომელთაც საკმაოთ ექნებათ განკარგულებაში ყოველგვარი გაუმჯობესებული სამუშაო იარაღები.

აქედან ცხადია, რომ რასაც უბედობენ მიწის განაწილე-ბის შესახებ, როგორც სოციალდემოკრატების მისწრაფებაზე, სრული სიცრუეა! სოციალდემოკრატების მოწინააღმდეგეები, რომელნიც ამისთანა რამეებს იკონებენ, არამც თუ უღმერ-თოთ ახვევენ გერმანელ გლეხებს სიცრუის ბადეში, არამედ შეურაცხყოფასაც აყენებენ მათ: გერმანელი გლეხი ახლა აღარ არის ისე სულელი, რომ მან დიდხანს დაიჯეროს ამ-გვარი მტკნარი სიცრუე. სწორეთ ამ სიცრუეს ავრცელებენ სოციალდემოკრატების მოწინააღმდეგეები.

ამ გვართ მიწის განაწილების ისტორია ბოლოს არაათ იქცა. რაც შეეხება ფულის განაწილებას, ამის შესახებ გიამ-ბობთ ერთ არაკს, რომელიც მოგონილია იმ მიზნით, რომ მასხარათ აეგდოთ ხალხის მისწრაფებანი.

ამბობენ, რომ 1848 წელს, ერთხელ, როდესაც როტ-შილდი დასეირნობდა ქალაქ ფრანფურტის ბაღში, იმასთან მივიდა ორი მუშა და უთხრა: „უფალო როტშილდი! თქვენ მდიდარი კაცი ხართ, ინებეთ და გავგინაწილეთ თქვენი ქო-ნება!“ ამ წინადადების სპასუხით როტშილდმა დამშვიდებით ამოიღო ჯიბიდან ქისა და უთხრა მათ: «დიდი სიამოვნებით ვასრულებ თქვენ წინადადებას, მით უმეტეს, რომ ძალიან ადვილი საანგარიშებელია: მე მაქვს 40 მილიონი გულდენი, (უნდა გენახათ რა გაეხარდა „მუშებს“ ამის გაგონება!) გერ-მანიაში კი 40 მილიონი მცხოვრებია. მაშასადამე თითო გერ-

მანელს შეხვდება თითო გულდენი. აი, ინებეთ და მიიღეთ თქვენი წილი!» ამ სიტყვებით მისცა მან თვითელ მათვანს თითო გულდენი და, სანამ სახტათ დარჩენილი «მუშები» ათვალეგრებდენ მიღებულ გულდენს, როტშილდი მხიარული ღიმილით გაუდგა თავის ვზას!

აქედან ცხადია, რომ ზღაპარი ფულის განაწილების შე-სახებ არაათ იქცევა.

საჭირო არ არის გონების განსაკუთრებული სიმახვილე იმის გასაგებათ, რომ სოციალ-დემოკრატია, რომელიც შეი-ცავს ასეთ აუარებელ ხალხის რიცხვს, არ დაისვამს ასეთ სულელურ მიზანს. რასაკვირველია არიან ჰქუაზე შემცდარე-ბიც, მაგრამ ნუთუ ჰქუაზე შეცდა ყველა ის 3010771 კა-ცი, რომლებმაც უკანასკნელი რეისტრატის არჩევნების დროს სოციალ-დემოკრატებს მიცეს თავიანთი კენჭი. ეტ-ყობა აქ სხვა რამე უნდა იყოს! სოციალ-დემოკრატე-ბის რიცხვი შეუჩერებლივ მატულობს. მაშ ამ საქმეში რა-ღაც სხვა იმალება! თუ შევისწავლით ჩვენ ამ კითხვას გაზე-თების, კრებების და სოციალ-დემოკრატული ლიტერატუ-რის შემწეობით, დავრწმუნდებით, რომ სოციალ-დემოკრატები არამც თუ არ აპირობენ გაყოფის და განაწილების შემოღე-ბას, არამედ წინააღმდეგი არიან ამისა: მათ უნდათ მოსპონ ყოველგვარი გაყოფა და განაწილება! ეს რაღაც უცნაურათ ეჩვენება ზოგიერთს, მაგრამ ნამდვილათ კი ასეა! სოციალ-დე-მოკრატები იმ აზრისანი არიან, რომ გაყოფა და განაწილე-სწორეთ ახლა არის გაბატონებული. ისინი ამბობენ, რომ ეს განაწილება მთელ ქვეყანაზე ხდება სრულიად უსამართ-ლოთ. მოიფიქრე მხოლოდ, მკითხველო რა ზორბა-ზორბა თანხებს ირგებენ ხოლმე თვითონ „პატივცემულნი მწარმო-ებლები“, რომელნიც, მიუხედავათ ასეთი უსამართლო განა-წილებისა, სარგებლობენ ყველგან და ყოველთვის წარჩინე-ბით და პატივისცემით. რამდენი ხელოსანი, გლეხი, მოხელე და მუშა იღებს ამის გამო ხელს თავის ჰატარა საკუთარი შრომით შეძენილ ქონებაზე?

სოციალ-დემოკრატებს არ გამოუგონიათ პირველათ, რომ სწორეთ ახლა არის გაბატონებული განაწილება საში-ნელი უსამართლო ფორმით. მათ გაიგეს ეს იმ ხალხისაგან, რომელიც თავის მიმართულებით სოციალ-დემოკრატების მო-წინააღმდეგეებს ეკუთვნოდა. ინგლისელი მილი, ერთი ყვე-ლაზედ უფრო ნაქებ მეცნიერთაგანი და ამასთანავე სოცია-ლიზმის წინააღმდეგი, კაცი, რომლის ქებამ ყოველ ქვეყანამ-დის მიაღწია, ამბობს ერთ თავის თხუზულებაში შემდეგს:

„ჩვენ ვხედავთ, რომ ამდროში შრომის ნაყოფის განა-წილება ხდება შრომის მიხედვით უკუღმა პროპორციონალუ-რათ, ასე რომ მეტი წილი იმ ხალხს ეძლევა, რომელსაც არასოდეს არ უმუშავია; ყველაზე მეტს ისინი ითვისებენ, რომელთა შრომა ნომინალურია და ასე ამ გვართა ძირს დაწვეით კლებულობს ჯილდო და მატულობს შრომა, სანამ დაწვეით ჯილდო არ დამცირდება იმ ზომამდე, რომ მისი სამაგიერო შრომა ხდება უმძიმესი და აუტანელი; სანამ, ბოლოს ყველაზე უმძიმესი და ადამიანის გამანადგურებელი ფიზიკური შრომა არ მიაღწევს იქამდე, რომ მაში აღებული ჯილდო ვერ დააკმაყოფილებს ადამიანის უსაჭიროეს მოთხო-ვნილებასაც კი“.

ქვეშარტათ საშინელებაა ყოველივე ეს, მაგრამ, საყვა-რელო მკითხველო, მიმოიხედე გარშემო, დაუკვირდი შენ-გამოცდილებას და დაინახავ, რომ ყოველივე ეს სრული ქეშ-მარიტება არის!!

ვისკენაც ყოველ დღე მიისწრაფვის ყოველგვარი სიმ-დიდრე, ვისაც შეუძლია ერთი სიამოვნებიდან მეორესაკენ

გაეშუროს, შეიძლება მთელ თავის სიცოცხლეში არ გაეკეთებოდეს არავითარი სასარგებლო საქმე.

სრულიად უმწიბროდ ისინი თვალებს სხვისი მწამის წაყოფს.

აბა შეხედე „თავის ოფლით“ მშრომელთ!

შეხედე მუშას, რომელიც იძულებულია გაყიდოს თავის სამუშაო ძალა! თუ ის მარჯვია, ბეჯითია და ღონიერიც, თუ მას ბედი არ ღალატობს, მაშინ ხან და ხან კიდევ შეიძლება გადასდოს ორი გროში შავი ღლისათვის. მუშების უმეტესი ნაწილი კი ვერ აღწევს აქამდე, თუმცა მთელ მის სიცოცხლეში აუტანელათ შრომობს. როდესაც ესენი იძულებული ხდებიან ხელი აიღონ მუშაობაზე, ამ უკანასკნელ დღესაც ისევე ღარიბები რჩებიან, როგორც იყვნენ იმ პირველ დღეს, როცა მუშაობა დაიწყეს. რამდენია იმისთანა, რომ, მიუხედავად აუტანელი შრომიდან, ვერ დაიხსნის ვერც თავის თავს და ვერც მახლობლებს შიმშილისა და გაჭირვებისაგან. გაისიერნე, ჩემო მკითხველო, სიღვინისაკენ, საქონისაკენ, რეინისაკენ და ან ჩვენში გერმანიის მშენებელ სამშობლოს სხვა ადგილებისაკენ! შენ შეხედება ყველგან ფეხ შიშველა, თვალები ჩაცვივებულ ხალხს, რომელსაც დაკარგული აქვს ყოველგვარი იმედი. თუ მოინდომებ მათი ვინაობის გაგებას შეიტყობ, რომ ისინი არიან ბეჯითი, მშრომელი მუშები; რომ არსებობს ათასი და ათიათასი უსახლკარო მშრომელი, როგორც სოფლებში, ისე ქალაქებში! წვრილი მოხელები კი უკეთეს მდგომარეობაში ცხოვრობენ? განა ბევრია ისეთი მოხელე, რომელსაც, მიუხედავად აუტანელი შრომისა, შეუძლია გადასდოს რამე თავის ჯამაგირიდან შავი ღლისათვის? არა! ეს ასეა, თუმცა ვიცით, რომ მოხელების უმრავლესობა მუშაობს და მუდამ მძიმე შრომას ეწევა. ასეთ მდგომარეობაში არიან სწორედ წვრილი მოხელები, რომელთაც უმცირესი ჯილდო ეძლევათ შრომის ფასათ. რამდენათ უფრო მაღალი ადგილი უჭირავს მოხელეს, იმდენათ მცირეა მისი შრომა და იმდენათ მეტია მისი ჯილდო. არიან ისეთი მოხელები, რომელთაც უმველებელი ჯილდო ეძლევათ და შრომობენ ძალიან ცოტას და ან სულ არა. ეხლა შეხედეთ ხელოსნებს. ზოგიერთი პირება კიდევ ახერხებენ ამ დარგიდან სწორ გზაზე გამოსვლას. ზოგ მათგანს შეიძლება არ აწუხებდეს გაჭირვება, მაგრამ მათი დიდი უმრავლესობა ეწევა სასტიკ ბრძოლას გაჭირვებასთან, რომელიც მით უფრო ძნელი ხდება მათთვის, რომ მთელი მათი არსებობა დამოკიდებულია მათზე, თუ რამდენათ შესძლებს ხელოსანი დაიცვას თავის პატარა საკუთარი წარმოება დიდი ფირმების და წურბელა მევენებების მეტოქეობისაგან. ათასი და ათიათასი ხელოსანი იღუპება ამ ბრძოლაში, კარგავს დამოუკიდებლობას და ხდება მოქირავე მუშათ. ხელოსნობამ დიდი ხანია დაკარგა თავის „ოქროს ძირი“. ერთი დიდი მექარხნე აქრობს ასობით მწარმოებელს, ესე იგი, ხელს აღებინებს მუშაობაზე და აკარგვინებს არსებობის საშვალებას. ეხლანდელ დროში, როცა სასტიკი ბრძოლა ხდება მეტოქეობაში, არსებობა შეუძლია მხოლოდ მას, ვინც ახერხებს იხმაროს წარმოებაში დიდი საშვალება, დიდი კაპიტალი. იგივე ხდება ვაჭრობაშიც. წვრილ ვაჭრებს ცუდი დღე ადგებათ მაშინ როდესაც სხვილი ვაჭრები იძენენ ურიცხვ სიმდიდრეს. დაახლოებით ამასვე ვხედავთ სოფელშიც. წვრილი გლეხი ძლივს იმაგრებს თავს აუტანელი შრომის შემწეობით; მათი უმეტესი ნაწილი საბოლოოდ დატაკდება. ერთი სიტყვით, რომ მოინდომოს კაცმა გლეხების დახსიათება, ბედნიერთა მცირე რიცხვის გამოკლებით, შეიძლება თქვას, რომ გლეხკაცობა დატაკდება. აქ მოქმედობს მევენებე, რომელიც მოხერხებულათ სარგებლობს გლეხის გაჭირვებით;

გლეხს კი გაჭირვებაში ცუდი მოსაფალი ჩაადგენს ხოლმე. ჩვენ ხშირათ ვხედავთ, რა საჩქაროთ გადადის სხვა და სხვა საკუთარი ოჯახი ერთი კაცის ხელში, როგორც კილიან წვრილი გლეხები თავის საკუთარ მიწებს მსხვილ მე-საკუთრებზე. მხოლოდ ამ უკანასკნელებს შეუძლიათ ნამდვილი სარგებლობა გამოიტანონ მიწათმოქმედებისაგან. აქედან ცხადათა ჩანს, საყვარელო მკითხველო, რომ მუდამ მშრომელი ხალხი ვერ იძენს სიმდიდრეს, რომ მათ ხშირათ ეწვევათ ხოლმე გაჭირვება, მწუხარება და სატანჯველი. ისიც ცხადია, რომ ეს მშრომელი ხალხი ქმნის იმ სიმდიდრეს, რომელიც სავაზათა აქვს იმ ხალხს, რომელიც უსაქმოდ დახეტიალობს, რომელიც ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება შრომობდეს, მაგრამ ისე ცოტას, რომ სალაპარაკოთაც არა ღირს. ბეჯითი, მშრომელი მუშა ძლივს ახერხებს არსებობას! სიმდიდრე კი მათ ეკუთვნის, ვინც არასოდეს არაფერს არ აკეთებენ და თუ აკეთებენ რამეს, ისიც ისეთ რამეს, რაც არავისთვის სასარგებლო არ არის! ნუთუ აქ სამართლიანობა არის? რასაკვირველია, არა!

ინგლისის მთავრობის განკარბულებით მოახდინეს გამოანგარიშება, თუ რა ნაწილი ეძლევა მთელ ინგლისის მშრომელ ხალხს მთელი ინგლისის ხალხის შემოსავლიდან და რა ნაწილი ეძლევა ისეთ ხალხს, რომელიც სრულიათ არა შრომობს. რა გამოჩნდა? გამოჩნდა, რომ მუქთა-ხორა უმცირესობა ითვისებს მთელი ინგლისის ხალხის შემოსავლის დიდ ნახევარს და ინგლისის მშრომელ ხალხს კი მათგანვე შექმნილი სიმდიდრის მცირე ნახევარსაც არ უტოვებენ! არ აფიქროთ, რომ გერმანიაში უკეთ არის საქმე! ჩვენი სამშობლო (გერმანია) არაფრით არ განირჩევა ამ შემთხვევაში ინგლისისაგან, გარდა ამისა, რომ ჩვენი მთავრობა, სამწუხაროთ, არ ახდენს ამგვარ განკარგულებას.

პატივცემულო მკითხველო! ნუთუ შენ გაამართლებ ამგვარ წყევებს? ეხლანდელ წესწყობილების გამართლება შეუძლია მას, ვისაც ქვა აქვს გულის მაგიერ და რა გინდ წყევლა-კრულვით იხსენიებდენ სოციალდემოკრატებს, ისინი ამ მუხლში მართალნი არიან! ეს წესი ვერ გაგრძელდება ასე და არც უნდა გაგრძელდეს დიდხანს! ეს უსამართლობა არის და ამიტომ უნდა მოისპოს! სოციალდემოკრატები არ იბრძვიან ისეთი შეძენის წინააღმდეგ, რომელიც დახარჯული შრომის შედეგია; წინააღმდეგ ამისა, ისინი ამგვარ შეძენას თავის მფარველობის ქვეშ აყენებენ და ცდილობენ დაიცვან ის იმ ხალხისაგან, რომელიც არაფერს არ აკეთებს და სხვისი შრომის ნაყოფისაგან უდიდეს ნაწილს ითვისებს. სოციალდემოკრატები იბრძვიან ამგვარი შეძენის წინააღმდეგ და მიზნათ ისვამენ უზრუნველ ყონ მშრომელი ხალხისთვის მათი საკუთარი შრომის ნაყოფი. მაგრამ, შეიძლება, ამ შემთხვევაში ისინი ძალიან შორს მიდიან? რასაკვირველია, კარგი იქნება, რომ მშრომელი ხალხი დაიხსნას კაცმა გაჭირვებისაგან და მასთანვე მუქთა-ხორებმაც სხვებთან ერთათ იშრომონ; ამგვარი მდგომარეობა ძალიან სასურველია, მაგრამ განა სოციალდემოკრატები საკუთრების მტრები არ არიან? ისინი ხომ წინააღმდეგნი არიან იმ საკუთრებისაც კი, რომელიც უდიდესი შრომით და მოთმენით შეუძენია ადამიანს? სოციალდემოკრატები ხომ კომუნისტები არიან!? ეს კითხვა, ყოველ შემთხვევაში, სერიოზული კითხვა არის და ამიტომ საჭიროა მისი დამწვიდებით გარჩევა.

ცოტა რამ საზრუნავთი მითვრამებთ საუკუნის ისტორიიდან.

(თარგმანი)

შუალამეზე ოც ივნისს 1791 წ. ტიულერის სასახლის კარებში ადამიანი გამოჩნდა, რომელმაც ნაციონალურ გვარდიის დარაჯებს ძლიერ ფრთხილათ გვერდი ჩაუარა. ეს კაცი გამოვიდა თუ არა ქიშკარში ერთ წამს მეჩერდა, აქეთ იქით მიმოიხედა, რომ დარწმუნებულიყო ხომ არავე ადევნებს, თვალყურს სასახლის ახლო მდებარე ქუჩისკენ გადაუხვია და ღამის წყვილიაღში მიიმალა. ამის შემდეგ სასახლიდან მეორე გამოვიდა, რომელსაც ცოტა ხნის შემდეგ მესამეც გამოყვა... ამათ ყველამ ერთათ თავი მოიყარეს კარუსელის მოედანზე, სადაც მათ გვარიანი დიდი ეტლი უცდიდა.

სამი კაცი „კოზლაზე“ მოთავსდა, დანარჩენი ექვსი-კი—სამი ქალი, ორი ბავშვი და ერთი, ხანში შესული, მსხვილ-მსხვილი მამაკაცი ეტლში ჩასხდნენ და სადღაც გასწიეს. ადრე პარიჟი და მისი მიდამოები გაიარეს და გავიდნენ იმ დიდ გზატკეცილზე, რომელიც მიდის საფრანგეთის ჩრდილოეთით ბელგიის საზღვრისაკენ. როგორც ეტყობოდა მგზავრებს ძლიერ ეჩქარებოდათ, რადგანაც ისინი არსად არ ჩერდებოდნენ, ეტლიდან არ გადმოდიოდნენ და სწრაფათ საფოსტო სადგურებზე ცხენებს იცვლიდნენ. ასე ამ რიგათ ორი დღის განმავლობაში მიდიოდნენ, მაგრამ ერთმა შემთხვევამ მგზავრები ერთი საათით შეაჩერა: გზაში ეტლის თვალი გატყდა. როგორც იქნა ქშალონი გაიარეს და ბელგიის საზღვრამდის დიდი მანძილი არ დაჩრჩინათ. ოცდარ ივნისს პატარა ქალაქ სენ-მენუში ცხენებს იცვლიდნენ. ეტლში მჯდომმა მამაკაცმა ეტლიდან თავი გამოყო, რომ ფოსტალიონი აჩქარებია. სადგურის უფროსმა, რომელიც ამ დროს იქვე იდგა, მგზავრს ყურადღება მიაქცია და მისი სახე ნაცნობათ ეჩვენა. სადღაც ეს კაცი მას უნახავს! ეს ის სახეა, რომელიც ქალაქის ფულზეა, რაც საფრანგეთის მთავრობამ დიდი ხანი არაა გამოუშვა.

„ხო, ეს მეფეა!“, გაიფიქრა თან ბატისტ რუმე (სადგურის უფროსს ასე ეძახდნენ),—პარიჟიდან მეფე სადღაც მიზის. დიდი ხანია მის გასაქცევათ ემზადებიან, ეს მთელმა საფრანგეთმა იცის.“

ეტლში მჯდომი ლამაზი ახალგაზდა მანდილოსნის ერთმა შეხედვამ დრუეს ყოველგვარი იქვი გაუფანტა: როცა პარიჟში სამხედრო სამსახურში იყო მან მრავალჯერ ნახა დედოფალი და მისი სახეც კარგათ დაახსოვნდა. ამის შემდეგ ენერგიით სავსე ახალხაზდას, რომელიც რევოლუციის საქმეს მთელი თავისი არსებით ემსახურებოდა, დიდ ხანს აღარ უფიქრია. იმ წამსვე ცხენზე შეჯდა და სოფლის შარა გზით გაჩქარებით გასწია ქ. ვარენში, სადაც მეფის ეტლს აუცილებლათ უნდა გაეყო. ვარენში დრუე მეფეზე უფრო ადრე მივიდა. მერმა *) დაუყონებლივ ნაციონალური გვარდია შეკრიბა და ბრძანებაც გასცა, რომ ყოველგვარი ღონისძიება ეხმარათ გაქცეულების დასაქვრათ. ქალაქ ვარენში მეფის ეტლი შევიდა თუ არა დრუემ იმ წამსვე ცხენებს აღვირში ხელი სტაცა და მერის სახელით ეტლში მჯდომ მგზავრებს ბაშფორთი მოსთხოვა. ერთ მანდილოსანთაგანს რუსის ბარონისის კორფის ბაშფორთი ქონდა; დანარჩენები, კი, როგორც თავისი ფარეში, ორი თავისი კამპანიონი და მოსამსახურე ისე წარუდგინა; დრუე ამით ვერ მოატყუეს და მან ისინი წაიყვანა შერთან. მერმა მეფეს უთხრა, რომ ის უკვე კარგათ იცნეს და მისი

გზის გაგრძელება ყოველად შეუძლებელია. ლიუდოვიკ მე-თექვსმეტეს სურდა დაერწმუნებია, რომ ის საფრანგეთის მეფე არ არის, მაგრამ მალე მიხვდა, რომ ყოველივე ეს არაა უწყველი და პირველათ განიზრახა შეშინება, როცა ამით ვერაფერს გახდა თხოვნა დაუწყა მერს, რომ ის გაეთავისუფლებია. მაგრამ არც შიშმა და არც თხოვნამ არ იმოქმედა და დაქერილი ლიუდოვიკი მთელი ოჯახობით პარიჟში დააბრუნეს, რომელსაც თან მთელი ნაციონალური გვარდია გააყოლეს.

პარიჟი და მასთან ერთათ მთელი საფრანგეთი მეფის გაქცევამ ააღელვა. ეს ხომ პირველი და უკანასკნელი არ იყო! რომ მიხვდნენ და გავიგოთ პარაქელების აღელვება-აბობოქრება მოლაღატე მეფის საქციელის წინააღმდეგ აუცილებლათ უნდა გვენახა პარიჟი! ყველა საშინელებანი ამ ორი წლის განმავლობაში.

პირველათ მეფე უარს ამბობდა და არც უნდოდა დაემტკიცებია ყველა ის დადგენილება, რაც 4 აგვისტოს ნაციონალურმა კრებამ უკვე მიიღო. როცა მინისტრების და კრების ძალდატანებით მეფე იძულებული შეიქნა დაეთმო, მან ამ დროს პირველ შემთხვევითვე ისარგებლა, რომ ხელ ახლა წასულიყო წინააღმდეგ ნაციონალურ კრების დადგენილებისა და დიდხანს უარს ამბობდა კრების მიერ მოწონებულ კონსტიტუციის დამტკიცებაზე. შემდეგ მოლაპარაკება გამართა ლოტარინგიის გუბერნატორ ბუიესთან (Bouille); რომელიც სასახლის ყურმოქრილი მონა იყო და თან მრავალ რიცხოვანი ჯარიც თავის განკარგულების ქვეშ ყავდა, ფიქრობდნენ, მეფე ვერსაღს დატრავებს და მეცაში წავა, სადაც ჯარის მეთაურობას იკისრებს, რომელსაც ბუიე კამანდრობდა, წამოვა ამ ჯარით პარიჟზე, ნაციონალურ კრებას დაითხოვს და სატახტო ქალაქის ყველა რევოლუციონურ ელემენტებს გააქრობსო. ამ პლანს პარიჟის ხალხის მეოხებით განხორციელება არ ელირსა.

პარიჟში 1789 წ. მიწურულში საშინელი შიმშილობა იყო. ხუთ ოქტომბერს პარიჟის ქალებმა პური ვერსად ვერ იშოვნეს, ვინაიდან სატახტო ქალაქში ფქვილი ნაკლები იყო. ქალები ქუჩებში დაგროვდნენ და ფიქრობდნენ თუ ქმარ-შვილი რით გაეძლოთ. ერთმა ყველაზე უფრო გაბედულმა ქალიშვილმა ხელი სტაცა დოღს და დოღის კვრით წავიდა ქუჩაზე, მას თან გაყვა ახალგაზდა თუ ბებერი ქალების ბრბო, რომლებიც მთელი ძალ-ღონით გაყვიროდნენ; „პური. პურიო!“ ისინი ყველა ერთათ მივიდა ქალაქის სამსჯავროს წინ. აქ მათ შეხვდათ ვიღაც მაიარი, რომელმაც ბასტილის აღების დროს თავი ისახელა, და მან ურჩია, რომ პირდაპირ ვერსალში წასულიყვენ, და იქ მეფის და ნაციონალურ კრებისაგან პური მოეთხოვათ, ეს რჩევა ყველას მოეწონა და ქალებთან ერთათ აღარებელი შეიარაღებული მამაკაცები ვერსალს წავიდნენ. რამდენიმე საათის შემდეგ ამათ უკან გაყვა ნაციონალური გვარდიაც.

ვერსალში მისვლის თანავე ქალებს დეპუტაციით მაიარი კრებაში შევიდა და იქ მოითხოვა, პირველ ყოვლისა პური და შემდეგ ნებართვა კრების პრეზიდენტისაგან, რომ მეფესთან დეპუტატები მისულიყო. კრებამ ნება მისცა; მეფე კი შეპირდა დეპუტატებს ყველა იმის შესრულება, რასაც მისგან ითხოვდნენ.

დაღამდა. პარაქელებმა ვერსალში ღამის გათევა გადაწყვიტეს. ექვს ოქტომბერს დილის 5 საათზე ურიცხვი ხალხი მეფის სასახლის წინ მოგროვდა და ითხოვდა, რომ მეფე პარიჟში გადმოსულიყო; ხალხის ყურამდე უკვე მივიდა ის ამბავი, რომ სასახლეს სურს რევოლუციის წინააღმდეგობა და ამისათვის ბუიესთან მეფეს მოლაპარაკება ქონდა. მეფე პარიჟში გადმოსვლის წინააღმდეგი იყო, მაგრამ ნაციონალური გვა

*) საფრანგეთის ქალაქის წარმომადგენელი, მუნიციპალურ საბჭოს თავმჯდომარე.

რდის უფროსის ლაფაიეტის გავლენით უფრო კი ხალხის შიშით, რომელიც ქუჩაში იდგა, მეფე ბოლოს დასთანხმდა: მეფე და მისი ოჯახობა ნაციონალური გვარდიის თან გაყოლით პარიჟისაკენ გაემგზავრა და ტიულერის სასახლეში დასახლდა. „სიამოვნებით და ნდობით ვესახლეები ჩემ პარიჟის ხალხშორისო,“ სიტყვა ლიუდოვიკმა პარიჟის მერის ბაის სიტყვის პასუხათ.

დილიდან მეფეს თვალყურს აღევნებდა პარიჟის ხალხი. 19 ოქტომბერს პარიჟში ნაციონალური კრებაც გადმოვიდა, ვინაიდან საუკეთესო მისი დამცველი, თუ სასახლე მოღალატეობას, ან და სახელმწიფოს გადაბრუნებას მოისურვებდა, პარიჟის ხალხი იყო.

ოთხ თებერვალს 1790 წ. მეფეს, რომ ის უკმაყოფილება დაუნდობლობა გაეფანტა, რასაც მას უცხადებდენ ნაციონალურ კრებაზე თვითონ მოვიდა, სადაც მან განაცხადა, რომ მას სულითა და გულით სურდა ყველა იმის გაკეთება, რაც კრებამ გააკეთა. იგი შევირდა, რომ მიიღებს ფიცს ქვეშ კონსტიტუციას, რომელსაც ნაციონალური კრება შეიმუშავებს. მეფის ასეთი სიტყვებით აღფრთოვანებულმა კრებამ შეფიცა მეფეს, რომ კანონის, მეფის და მთელი ნაციის წინააღმდეგ არ იქნება და თანვე მთელი ძალ-ღონით დაიცვას იგი კონსტიტუციას, რომელსაც შეიმუშავებენ და მეფე მიიღებს.

ასეთი ცერემონია კიდევ მეფემ 14 ივნისს 1780 წ. გადაიხადა. ამ დღეს პარიჟის ხალხმა გადაწყვიტა ბასტილიის აღების პირველი წლის თავი ედღესასწაულა. მარსის მიმდორზე 400 ათასი კაცი პარიჟელი და პროვინციელი მოგროვდა. აქ ლაფაიეტმა ყველაზე პირველათ მიიღო ფიცი ახალი კონსტიტუციისა. „ჩვენ ვფიცავთ—მიმართა აღელვებულ ხალხს და სიტყვა მან—ყოველთვის ხალხის კანონი და მეფის მომხრე ვიყოთ, მთელი ძალ-ღონით დავიცვათ ნაციონალური კრების შეიმუშავებული და მეფის მიღებულ კონსტიტუცია და მუდამ დავიცავთ და დავიფარავთ იმ ძაფს ძმო ბისას, რაც ჩვენ ყველა ფრანგებთან გვაერთებს.“

„ჩვენ ვფიცავთ!“ აღფრთოვანებით გაიძვორა ასი ათასმა კაცმა. შემდეგ მეფე წინ წარმოსდგა და შეფიცა „მტკიცეთ შეურყეველად დაიცოს უკვე მიღებული კონსტიტუცია და აგრეთვე ისიც, რომელსაც აწ მიიღებენ.“ დედოფალმა თავისი მცირეწლოვანი ვაჟი ხელში აიყვანა და წარმოსთქვა: „აი ჩემი ვაჟი; ის და მე თანაუგრძნობთ ხალხის მისწრაფებას.“

მაგრამ ყველა ეს თვალმაქცობა კონსტიტუციის და ხალხის თვალის ასახვევათ იყო, რის ნიღაბ ქვეშ სასახლის ხრიკები და ოინმაზობა იფარებოდა; ამ თვალმაქცობის მიზანი იყო რევოლიუციის წინააღმდეგობა, რაც უკვე დაწყებული იყო და საფრანგეთის მშვიდობიანობის დარღვევას ემუქრებოდა. ამ დაუღუმებელ ელემენტებ შორის განსაკუთრებულ როლს თამაშობდა, ერთი მხრით, სასულიერო წოდება, და მეორე მხრით ემიგრაცია. ნაციონალურმა კრებამ მიიღო კანონი, რის ძალით სასულიერო წოდება ვალდებული იყო კონსტიტუცია დაეცო. ბევრმა მათგანმა ფიცზე უარი სთქვა და გაუთლელ გაუნათლებელ გლეხების აღელვება იწყო, რომლებსაც არწმუნებდენ, რომ რევოლიუცია გლეხებს სარწმუნოებას წაართმევსო. სასულიერო წოდების ქადაგებამ აქაიქ გასჭრა, რის შედეგი მრავალი აჯანყება იყო და სამხრეთ საფრანგეთის ოლქების განადგურებაც მოყვა. რაც შეეხება ემიგრანტებს, რომლების უფრო მეტი ნაწილი ძველი თავადაზნაურების გვარეულობა იყო, რომლებიც მუდამ სამშობლოს ტოვებდენ. ისინი მოგროვდენ კობლენცში და იქიდან ცდილობდენ ევროპის სხვა სახელმწიფოების ჩარევას საფრანგეთის შინაურ საქმეში. ოც მაისს 1791 წ. ავსტრიის მთავრობა შე-

პირდა ომის გამოცხადებას და ცეცხლით და მახვილით ძველი წესწყობილების აღდგენას. ამასთანავე ემიგრანტები თავისი მომხრეების შემწეობით სასახლეში და ჯარში გააფრთხილდნენ.

აი ამ რევოლიუციის უკმაყოფილო ელემენტების დიდი იმედი ქონდა ლიუდოვიკს, როცა პარიჟიდან გაქცევას ფიქრობდა. პირველათ მან გაქცევა სინჯა 18 აპრილს 1791 წ.: იმ მოსახრებით, რომ აღდგომის გატარება სენ-კალუში მოისურვა და დიდი იმედი ქონდა, რომ ბუიესთან ვადავიდოდა. პარიჟელებმა ის გზაში დაიჭირეს და იძულებული შეიქნა ტიულიერიში დაბრუნებულიყო.

ამის შემდეგ სასახლემ ახალი კომედიის თამაში დაიწყო. მან თავი მორკატუნა და ხალხს დანახვა, რომ ვითომც რევოლიუციით შექმნილ მდგომარეობას შეურთგდა. იმ წამსვე ყველა ის პირები, რომლებსაც ხალხი არ ემადრიელებოდა დაითხოვა, აგრეთვე ის ხუცებიც, რომლებმაც კონსტიტუციას არ შეფიცეს.

გარეშე საქმეთა მინისტრმა სხვა სახელმწიფოებში მყოფ საფრანგეთის ელჩების საყურადღებოთ ცირკულიარი გამოსცა, ცირკულიარში იყნათქვამი: „ის, რასაც რევოლიუციას უწოდებენ, არის გაუქმება მრავალი ბოროტებისა, რაც საუკუნოების განმავლობაში უკვე მოგროვიდა, ხალხის გაუნათლებლობის და მინისტრების ყოველად შემძლებლობის გამო, რაც რასაკვირველია, მეფის ძლიერებას არ შეეფერება, ყველაზე უფრო საშიში შინაური მტერი ისაა, ვინც ფიქრობს, რომ ვითომც მეფე გულახდილი არაა. ეს ხალხი ან დამნაშავეა, ან და ბრმა. ამათ თავის თავი მეფის მეგობრათ მოაქვთ და მართლა კი—ისინი მეფის უფლების ერთათ ერთი მტრები არიან. ისინი მუდამ ჟამს იმეორებენ, რომ მეფე უბედურია, მეფე უკმაყოფილოა, ვითომც მეფისათვის არის რაიმე უფრო სასიამოვნო, ვიდრე ხალხის კეთილ-დღეობა! ისინი ამბობენ, რომ ვითომც მისი ღირსება დამცირებულია, ვითომც კანონზე დამყარებული ღირსება, უმაღლესი არაა ძალდატანებით დამყარებულ ღირსებაზე! ისინი ამბობენ, რომ მეფე თავისუფალი არააო. საზიზღარ ცილის წამებას ავრცელებენ, როცა ამტკიცებენ, რომ მის უფლებას ვილაყვები ძალას ატანენო. ამჟარათ ცილის წამებენ ისინი, ვინც ხედვენ თავისუფლების უქონლობას იმაში, რომ მისი უდიდებულესობა რამდენჯერმე დასთანხმდა პარიჟის მოქალაქეთა შორის ცხოვრებას, დასთანხმდა სამშობლოს სიყვარულის მეოხებით, შეიძლება, ხალხის შიშის გამო, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში უკანასკნელის სიყვარულის გამო. ამისათვის გაავრცელეთ საფრანგეთის კონსტიტუციის შესახებ ის შეხედულება, რაც თვითონ მეფეს აქვს და ნურავის ერთ წუთსაც ნუ შეეპარება იქვი, რომ მისი უდიდებულესობა ყოველი ღონის ძიებით ცდილობს ამ კონსტიტუციის დაცვას.“

ამავე დროს ერთ ემიგრანტ პრინც კონდესთან მიწერილი წერილი გამოაქვეყნეს. „სამშობლოში დაბრუნდი, ძვირფასო ბიძია—წერდა მეფე—და დასტკბი იმ ბედნიერებით, რასაც ის გაწოდებს. დაბრუნდი და მტრების ნაცვლათ ძმებს შეხვდები. ერის სახელით და ჩემივე სახელითაც გიბრძანებ დაბრუნებას. მე გემუდარებით ამის შესახებ იმ კავშირის გულისათვის, რაც ჩვენ გვაერთებს და იმ სისხლისთვის, რომელიც ჩვენ ძარღვებში არის. დამორჩილდი, ან გეშინოდეს შენი მოუფიქრებელი ნაბიჯის შედეგებისა!“

ხალხის უნდობლობა ამ წერილებით გააქარწყლეს. ყველა დაწმუნდა მეფის გულახდილობას და კონსტიტუციისათვის მეფის თავდადებას. კონდესთან მიწერილი წერილის დაწერის ოთხი დღის შემდეგ მეფე მთელი ოჯახობით პარიჟი-

დან გაიქცა და თავის კაბინეტში დატოვა მანიფესტი, რითაც მან თავის თავი მოწინააღმდეგეთ განაცხადა ყოველგვარი რეფორმის, რაც ცხოვრებაში გატარდა 1789 წ. დაწყებული. სასტიკათ გაიქცა ნაციონალური კრება, ახალი კონსტიტუცია და პარიჟის ხალხი, და ბრალს დებდა მასში, რომ მან მოსპო მისი მემკვიდრეობითი უფლება, წაართვა მას მისი ქონება და ძალა დაატანა, რომ მას ისეთი დადგენილება დაემტკიცებოდა, რომელიც მას სძაგდა!

წ. ჩიჩუა.

(შემდეგი იქნება).

ბურჟუა და პროლეტარი *

რას ნიშნავს ეს ბრალდება? ყველა იმ საზოგადოებათა ისტორია, რომელნიც დღემდე არსებობდნენ, დამყარებული იყო კლასთა წინააღმდეგობაზე, რასაც სხვა და სხვანაირი სახე ეძღვნა სხვა და სხვა ხანაში.

თუმცა საზოგადოების ერთი ნაწილისაგან მეორის გაყვლეფა სხვა და სხვა სახით ხდებოდა, მაგრამ ეს გაყვლეფა საერთო კუთვნილება ყველა განვილილ საუკუნოებისა. ამიტომ რა გასაკვირველია, რომ ყველა საუკუნის საზოგადოებრივი შეგნება, მიუხედავად არსებულ განსხვავებისა და სხვა და სხვაობისა, დღემდე განსაზღვრულ საზოგადო ფორმაში ტრიალებდა. მოისპობა კლასთა წინააღმდეგობა და მასთან ერთად გაშქრება ამგვარი ფორმაც.

კომუნისტური რევოლიუცია ყველაზე ურადიკალესი უარყოფაა არსებულ ქონებრივ ურთი-ერთობათა, რაღა გასაკვირველია, რომ ის ძირიანად არღვევს ტრადიციულ აზროვნებას...

მაგრამ მივანებოთ თავი ბურჟუაზიასთან კამათს. როგორც ზემოთა ვთქვით, მუშების რევოლიუციის პირველი ნაყოფი პროლეტარიატის მიერ გაბატონებულ კლასთა უფლებების მოხვეჭაა, მის მიერ დემოკრატის დაპყრობა.

როცა ეს მოხდება, პროლეტარიატი ისარგებლებს თავისი პოლიტიკური ბატონობით, და მანამდე არ მოუსვენებს ბურჟუაზიას თავდასხმით, სანამ ხელთ არ იგდებს მთელს მისს კაპიტალს, სანამ სახელმწიფოს, ე. ი. გამეფებულ პროლეტარიატის ხელში არ მოაგროვებს შრომის ყველა იარაღს და არ გააძლიერებს საწარმოო ძალას.

ექვს გარეშეა, რომ ყველაფერი ეს თავდაპირველად გამოიწვევს საკუთრების უფლებასა და წარმოების ბურჟუაზიულ პირობებში დესპოტიურ შექრას, მაშასადამე, საჭირო იქნება ისეთი ზომები, რაც ეკონომიურის მხრივ არ იქნება საკმარისი, რასაც იმდენი მნიშვნელობა არ მიეცემა, მაგრამ ეს ზომები, მოძრაობის მსვლელობასთან ერთათ, გაიზრდება და ძალას მოიცემს, ისინი აუცილებელი საშუალებაა მთელის წარმოების წესის შესაცვლელათ.

რასაკვირველია ეს ზომები სხვა და სხვა ქვეყანაში სხვა და სხვა ნაირი იქნება.

ყველაზე უფრო განათლებულ ქვეყნებში თითქმის ყველგან შეიძლება მიღებულ იქნას შემდეგი ზომები:

- 1) ადგილ-მამულების ექსპროპრიაცია და საადგილ-მამულო რენტის გადიდება სახელმწიფოს ხარჯის დასაფარავათ;
- 2) შემოსავლის კვალობაზე მაღალი პროგრესიული გადასახადი;
- 3) მემკვიდრეობის გაუქმება;
- 4) ყველა ემიგრანტთა და მემპობეთა ქონების კონფისკაცია;
- 5) კრედიტის სახელმწიფოს ხელში მოგროვება, სახელ-

მწიფო კაპიტალისაგან შემდგარ საერო ბანკისა და სრულის მონპოლიის საშუალებით;

6) გადასატან-გადმოსატან საშუალებათა სახელმწიფოს ხელში მოგროვება;

7) სახელმწიფო ფაბრიკები და წარმოების იარაღების გამრავლება; მინდვრების დამუშავება და გაუმჯობესება საერთო პლანით;

8) ყველასათვის ერთნაირათ სავალდებულო შრომა; შრომის არმიის დაარსება, განსაკუთრებით მიწის დამუშავებაში;

9) სამიწადმოქმედო შრომის შეერთება საფაბრიკოსთან; თანდათანობითი აღმოფხვრა განსხვავებისა სოფელსა და ქალაქს შორის;

10) საზოგადო, უფასო აღზრდა ყველა ბავშვებისა; ბავშვების შრომის არსებულ სახის მოსპობა; აღზრდის შეერთება ნივთიერ წარემობასთან და სხ.

როცა, დროთა განმავლობაში, მოისპობა კლასთა სხვადასხვაობა და მთელი წარმოება ასოციაციების ხელში მოიყრის თავს, საზოგადო უფლება დაპყროვას თავის პოლიტიკურ ხასიათს. პოლიტიკური ძალა, ამ სიტყვის საკუთარის მნიშვნელობით, ნიშნავს ერთი კლასის შეერთებულ ძალას, რომელსაც მეორე კლასის დამორჩილება აქვს მიზნათ. თუ პროლეტარიატი, ბურჟუაზიასთან ბრძოლის დროს, ერთ კლასიურ სხეულს იბამს, რევოლიუციის საშუალებით იძენს ბატონობის უფლებას, და, როგორც გაბატონებული კლასი, ძალით სპობს წარმოების ძველ პირობებს, აშკარაა, ამით ის სპობს აგრეთვე კლასთა შორის არსებულ წინააღმდეგობის პირობებს, სპობს საზოგადოთ კლასებს და ამასთან თავის საკუთარ კლასიურ ბატონობასაც. ძველ ბურჟუაზიულ საზოგადოებისა, მისის კლასებისა და მათ შორის არსებულ განხეთქილების ადგილს დაიჭერს ასოციაცია, რომელიც ასეთ სიტყვებს დააწერს თავის დროშაზე: „თვითყუფ დაშინის თავისუფალი განვითარება საფუძველია მთელის კაცობრიობის თავისუფალ განვითარებისა.“

ინგლისის და საფრანგეთის არისტოკრატის ისტორიული მოწოდება გამოიხატა პამფლეტების წერაში თანამედროვე ბურჟუაზიული საზოგადოების წინააღმდეგ. ინგლისის რევოლიუციით საფრანგეთში (1830 წ.) და პარლამენტის საარჩევნო უფლების გასაფართოვებელი მოძრაობით ინგლისში ის კიდევ ერთხელ დაამარცხა ამ მისგან შეძლებულმა მატრაკვეცამ. ამის შემდეგ სერიოზული პოლიტიკური ბრძოლა აღარ შეიძლება. დარჩა მხოლოდ ლიტერატურული ბრძოლა, მარა ლიტერატურაშიაც რესტორაციის ენით ლაპარაკი შეუძლებელი გახდა. თანაგრძობის მოსაპოვებლათ არისტოკრატის უნდა მოეჩვენებია ვითომ ის თავის საკუთარი ინტერესებისათვის არ ზოუნავს! არა, ის ადგენს საბრალდებლო ოქმს ბურჟუაზიის წინააღმდეგ მხოლოდთ გაყვლეფილი მუშა-ხალხის დასაცავათ. და ასე, იგი სიამოვნებით შეუდგა თავის ახალ ბატონზე პასკვილების თხზვას და ცოტათ თუ ბევრათ საშიშარი წინასწარმეტყველების მისთვის წაიჭრეფლებას.

ასე წარმოიშვა ფეოდალური სოციალიზმი. ის შეიცავს ცოტაოდენ ჩივილს, ცოტა პასკვილს, ცოტა წასულის მოგონებას, ცოტას მომავლის მუქარას, და ხან და ხან კიდევაც მარჯვეთ სცემს ბურჟუაზიას თავისი მახვილით და მწვავე მსჯელობით. მაგრამ ყოველივე ეს ყოველთვის კომიკურ შთაბეჭდილებას ახდენს თავისი უნიჭობით, რომელიც უშლის შეიგნოს ახალი ისტორიის მსვლელობა. არისტოკრატია პროლეტარათა ცალიერე ჯიბე დროშათ ააფრიალა თავის გარეშეო ხალხის შემოსაკრებათ, მაგრამ, როგორც ვი ხალხი მას გაყვა, მაშინვე მის ბურჟუაზე ძველი ფეოდალური ღერბები შეამჩნია და მოუბრუნებელი ხარხარით მოკურცხლა.

ფრანგთა ლეგიტიმისტების ერთმა ნაწილმა და „ახალ-გაზდა რეგლისმა“ ეს კომენდი საუკეთესოთ ითამაშეს.

როცა ფეოდალები ამტკიცებენ, რომ გაყვლიფის მათი წესები სხვანაირი იყო, ვინემ თანამედროვე ბურჟუაზიული გაყვლიფა, ცხადია, იგიწყებენ იმას, რომ ისინი ყვლიფდენ სრულიად სხვა, ახლა არ-არსებულ, პირობებისა და გარემოებაში. როცა ისინი ამტკიცებენ, რომ მათი ბატონობის დროს თანამედროვე პროლეტარიატი არც კი არსებობდა, იგიწყებენ, რომ მათი საზოგადო წყობილების აუცილებელი ნაყოფი სწორეთ თანამედროვე ბურჟუაზია იყო.

ისინი ბურჟუაზიას აბრალებენ უფრო იმას, რომ მან შექმნა რევოლუციური პროლეტარიატი, ვინემ იმას, რომ მან შექმნა საზოგადოთ პროლეტარიატი.

ამიტომ ისინი თავისი პოლიტიკური პრაქტიკით მონაწილეობას იღებენ ყოველნაირ ძალმომრეობაში, რომელიც კი მუშა ხალხის წინააღმდეგ არის მიმართული. ყოველ-დღიურ ცხოვრებაში ისინი, წინააღმდეგ თავისი ლამაზი სიტყვებისა, არ უშვებენ ჯიბის გატენის შემთხვევას და სარგებლით ცვლიან თავის „ერთგულებას“ „სიყვარულს“, „აბტიონებას“, და სხვ. მატყლზე, ქარხალზე და არაყზე.

როგორც ხუცესი მულამ მხარში ედგა ფეოდალს, ისე ხუცური სოციალიზმი არ შორდება ფეოდალურს.

არა არის რა იმაზე უცვლილესი, რომ ქრისტიანულ განდევილობას თავს მოახეიო სოციალური ელფერი. განა ქრისტიანობა არ ჯანყდებოდა კერძო საკუთრების და სახელმწიფოს წინააღმდეგ? განა ის არ ქადაგებდა ქველმოქმედებას და სიღარიბეს. უბიწობასა და ხორცის მოუძღურებასა, ბერათ აკვეთას და სხვ. ? ქრისტიანული სოციალიზმი ის წმინდა წყალი, რომლითაც ხუცესი არისტოკრატთა გაჭირვებას აპკურებს.

(შემდეგი იქნება).

მითხელ კიდევ ბ. თ. სასოკიასა და კ^ო-ს უხანაზბ.

სამედიატრო სამართალი ჩემსა და ბ. თ. სასოკიას შორის, დანიშნული წამ თვისათვის დაიშალა. მკითხველი საზოგადოებისათვის მეტათ საინტერესოა მიზეზები მისი ჩათუშვისა. ჯერ კიდევ თავიდან ბრალდების პუნქტების გამორკვევამ ბევრი დრო წაიღო, დიდი უთანხმოება გამოიწვია ჩემსა და ბ. სასოკიას შორის. ის ამბობდა: ვითომც მე 26 მაისს, ბათუმში მომხდარ კრებაზე მისთვის დამებრალდებოდა, რომ უთანხმოება გურულ-მეგრულ მუშათა შორის „სასოკიამ დაბადა და გამოიწვია“. მე კი ნამდვილათ მას ვაბრალებდი, მან ფოთში ბიურკრატის და „ზოდრანაიკების“ მიერ გამოწვეულ უთანხმოებას სელი შეუწყო, გააძლიერა შეგნებულათ თუ შეუგნებლათ, თავისი ჩარევით მეტი“. ბოლოს, როგორც იქნა, დაისვა საქმის გამოსარკვევათ ოთხი კითხვა: 1) ვთქვი თუ არა მე ბათუმში ის, რასაც ბ. სასოკია მწერს; 2) თქვა თუ არა ბ. სასოკიამ, ფოთი უფლებით მეგრელებს ეკუთვნის; 3) თქვა თუ არა მანვე რომ არსებობს მეგრულთა და გურულთა საკითხი და ინტერესები და 4) უთხრა თუ არა მან (სასოკიამ) უსაქმით დარჩენილ მუშებს, ძალიან მკითხეით ამდენ ხანს ასეთი მდგომარეობა. საინტერესოა გავიგნათ, თუ რა ხერხი იხმარა ბ. სასოკიამ ჩემს დასამარცხებლათ იმ თავითვე. მკითხველს ეცოდინება უთუოთ, რომ სტუდენტმა კაპიტან მუუნარკიამ და ოცდა ათმა მუშის რწმუნებულმა *) (სამასი მუშის სასუ-

ღით) სამედიატრო სამართალში გამოიწვიეს; მეგონა, რომ ეველას ამ საქმეს მედიატორები ერთათ გაარჩევდენ, მაგრამ ფოთში ჩავედი თუ არა, არც სტუდენტი მუუნარკია გამოჩნდა, როგორც ჩემი მოწინააღმდეგე და არც ის 30 რწმუნებულები. სამედიატროთ როგორც სტუდენტი მუუნარკია, ისე ზოგი რწმუნებულთაგანი გამობრძანდენ სასოკიას მოწმებათ. სამი მხარე ერთი და იმავე მიზნით დაინტერესებულნი, სამედიატრო სამართალში მიწვევდენ, მაგრამ საქმის გარჩევის დღეს მხოლოთ ერთი მათგანი და დამჩნხ სელში, და რომ ის არ დამარცხებულყოთ, რომ დასარჩენმა მხარემ (სტუდენტი მუუნარკია და რწმუნებულები) მოწამებათ დადგომა მოიწადინეს. ბ. სასოკია დაჟინებით თხოულობდა იმათ მოწმობას, მაგრამ მედიატრებმა ჩემი სამართლიანი მოთხოვნით, ისინი გადააყენეს. მოგვეცა ორივე მხარეს უფლება მხოლოთ ათ-ათი მოწმისა. პირველი კითხვის შესახებ სასოკიას ორმა მოწამემ, დაამოწმა ჩემი სიტყვები. შემდეგ დაკითხენ სხვა მის მოწამეებს. საინტერესოა მათი ჩვენებაც. მრავალი წინააღმდეგობა და არეუ-დარევა გამოდიოდა მათ ჩვენებაში. ერთმა მათგანმა თქვა: „ფოთელი მუშა თუ ფოთში ვერ იშოვის სამუშაოს სად უნდა წავიდეს“; მეორემ თქვა: „თუ აქ სამშობლოში ვერ იშოვან სამუშაოს სად უნდა წავიდეს“; მესამემ—„რატომ ერთი მეგრელი მუშა არ უნდა მუშაობდეს ამდენ სამუშაოზე“. მეოთხემ—„მადლობელი ვარ რომ ამდენი მკითხეით, არ შეტაკებინათ გურულებს და საქართველო არ შევირცხვინათ“. დაიწყო ჩემი მოწმების გამოკითხვა. პირველმა მოწამემ ბ. ლუკა დავითიანს საუცხოოთ დაახსნათა ორი-სამი ავტორიტეტის როლი ამ უთანხმოებაში. სასოკიას შესახებ სასუბით დაამტკიცა ჩემი ნათქვამი, გარდა მეოთხე პუნქტისა, რომლის მოწამე ის არც უფიქრა. მეტის-მეტათ გაბრუნა დავითიანს ჩვენებამ მოწინააღმდეგეები, მაგრამ თავი მაინც შეიმარკეს. გამოვიდა მეორე მოწამე ბ. ალექსანდაე ფახულია, რომელმაც თქვა: „სასოკიამ მიმართა კრებას, სადაც მარტო უადგილო მუშები იუვენ და უთხრა: „ციდან ჩამოფრენილი მტრელები უფიქრანთ, რომ არ შეტაკებინათ გურულებს, სისხლი არ დაგადგრიათ და ამდენი მკითხეითათ“. შემდეგ გააკრძელა მოწამემ ღაზარკი, მაგრამ არ გასულა ერთი წუთი, რომ მას მეტის-მეტი მდელვარება დაეტყო და დამშვიდებით ვეღარ ღაზარკობდა. მიზეზი რა იყო ამისი ვერ გავგებო, მარა მივიხედე გადებული ფანჯრისაკენ თუ არა, ადრეილ მუშტებს მოვკარი თვალი, რომლითაც მოწამეს ემუქრებოდენ. ამზე პრეტესტი განვაცხადე თავმჯდომარის წინაშე და უთხარი: ამ პირადებში მოწამეს არ შეუძლია თქვას სიმართლე, ეს უსინდისობაა, ეს „სულიგანობაა“-მეთქი. ერთი წუთით მაიუხნა თავმჯდომარემ ისინი, და ის იყო მოწამეს უნდა განეგრძო, რომ ისევ იმავე ფანჯრიდან შეშველმა რეკლავერმა გამოანათა და ხანჯალმაც იელვა. თავმჯდომარე და მედიატორები შეეცადენ იმათ გაჩვენებას, მაგრამ მოისმა დრიალი: „გაკვიშვით, გაკვიშვით მაგ... სკუნ (ფახულიასკენ). მაგან დაკვლუზა... ამის გამო შეიქნა უვირილი და წივილ-კივილი, ხალხი დაფრთხა. ერთ წუთში დარბაზი თითქმის დცალიერდა. მოწამე ფახულია, როგორც იქნა გააზარეს, მაგრამ მოწამე ბ. დავითიან კი თავ-პირ დამტკრული, სისხლით შეღებილი, ძლივს გამოართვა სელიდან „სულიგანებს“ **) თვით ბ. სასოკიამ. ამით გათავდა სამედიატრო სამართალი. ვინ იუვენ ეს სულიგანები, რა უნდოდათ მათ? რათ იცავდენ ასეთი სამარცხვინო საშვალებით. ბ. სასოკიას? აი კითხვა ამამა და ამ კითხვის გადაწყვეტა მიგვიწვია თვით საზოგადოებისათვის.

*) ხალხი და ნამდვილი ქვემარტი მუშები მეგრელი იყო ის, გურული, თუ იმერელი ყველანი შეწუხდენ ამ უმსგავსო საქციელით, ყველა ცდილობდა ხულიგანების გაჩვენებას და უბედურების თავიდან აცილებას. ეს „სულიგანები“ ექვსი-შვიდი თუ იქნებოდა მეტი არა და იმათში შესანიშნავ როლს თამაშობდენ ქალაქის „სტრატეგები“ რომელთაგან ერთი ვგონებ მოწმეც იყო ბ. სასოკიასი.

*) სხვათა შორის საინტერესოა აღვნიშნოთ, რომ ათ მოწამეში სამმა თქვა სასამართლოს წინაშე, რომ ჩვენ არც გამოგვიწვევია ჩნიკვიშვილი სამართალში და არც ვისმესთვის დაგვივალეობია; მეოთხემ თქვა: 40—50 კაცი ვიყავით კრებაზე და ჩვენ დაგვაღელეთ.

ესა და მივმართავ ბ. „სიტყვას“ და შევეკითხებო: ვინაა ეფ-
 ლათ საზიზღარი ცილის მწამებელი, მე თუ ის? ბ-ნ „სიტყვა“ მე
 თუ არ დამაჯერებ რაშია საქმე, დაკეთსე ბ-ნ სამსონ ფირცხლავას
 რომელიც ერთი მედიტორთაგანი იყო ბ. თ. სახკიასი. ბ. ფირ-
 ცხლავამ არ უნდა უდალატოს უბრად წინების კანონს და გეტ-
 უვის თქვენ მართლს, რადგან ის თვითონ მოწამე იყო, იმისა რა-
 საც მკითხველს მოვუთხრობ, მოწამე იყო იმ საზიზღრობისა, რა-
 მედიც „ხულიგანებმა“ ჩაიდინეს თქვენს პატივსაცემთ.

დასასრულ ვთხოვ თავმჯდომარეს და ჩემს მედიტორებს გა-
 მოსთქვან თავიანთი აზრი „მოგზაურის“ მომავალ №-ში და გა-
 მთავრებენ ჩემი მოწმეების ჩვენებას.

ბენია ჩხიკვიშვილი.

წერილები რედაქციის მიმართ.

უმორჩილესათ ვთხოვთ შემადგენლობით გამოვაცხადო შემდეგი.
 ვაზ. „ცნობის ფურცლის“ თებერვლის ერთ-ერთ ნომერში დაბეჭდილი
 იყო ქალაქ მუხედნიდან დეპუტა ბ-ნი ვლად. თავართილაძისა, რომე-
 ლიც უგზავნიდა ათას მანათს ავთამყოფს მგოსანს ბ-ნს აკაკი წერე-
 თელს. შემომწირველთა შორის ნაჩვენები იყო ბ. ვარდენ ჩხაიძე. დავ-
 ბრუნდი რა ამ ათი დღის წინათ შორეულ აღმოსავლეთიდან, გავიგე
 რომ ამ დეპუტას არა სასურველი მითქმა-მითქმა გამოუწვევია ჩემის ძმის
 ვარდენ მაქსიმესის ჩხაიძის აზრების მოწინააღმდეგეთა შორის. ზოგი
 ამხანაგებიც შეცდომაში შეყავს ამ დეპუტას. როგორც კანონიერი მემ-
 კვიდრე მწარე უნელ-ქვეშ გატარებული ძმის სახელის და პატიოსნებისა
 მოვალეთ ვრაც ჩემს თავს გამოვაცხადო შემდეგი: ჩემს ძმას ამ შემო-
 წირულებასთან და დეპუტასთან არავითარი კავშირი არ ქონებია და
 დეპუტის არსებობაც არ შეეძლო სცოდნოდა მისგან დამოუკიდებელ
 ცნობილ „გარემოებათა“ გამო. შემომწირველი ვახლავთ სოფ. აცნას
 მცხოვრები ბ. ვარდენ ლევანის ძე ჩხაიძე, რომელსაც მე პირადათ ვიც-
 ნობ და არა ჩემი ძმა.

კვიროსი მაქსიმესე ჩხაიძე.

სადგ. სუფსა.

ბატონო რედაქტორო!

უმორჩილესათ ვთხოვთ თქვენს პატივცემულ გაზეთში შემდეგ წე-
 რილს ადგილი მისცეთ.

წარსულ იგლისში მე ამომარჩიეს სამედიატორო სასამართლოს
 თავმჯდომარეთ. ჩემს გარდა, მედიატორებათ აირჩიეს ოთხი კაცი. სა-
 სამართლოს უნდა გაერჩია ქ. ფოთში ბბ. სახოკიას და ჩხიკვიშვილის
 საქმე, გურულ და მეგრულ მუშათა უთანხმოებით გამოწვეული. საქმის
 გარჩევა დაიწყო 6 აგვისტოს. გარჩევას დიდ-ძალი ხალხი დაესწრო. რო-
 გორც შემდეგში აღმოჩნდა, თითქმის მთელი დამსწრე საზოგადოება ორ
 პარტიათ იყო დაყოფილი: ერთი ბ. სახოკიას უჭერდა მხარს და მეორე
 — ბ. ჩხიკვიშვილს. თანდათან ამ ორ პარტიათა ურთიერთობა გამწვავ-
 და, და, როდესაც სასამართლო ბ. ჩხიკვიშვილის მოწმის შეკითხვას
 შეუდგა, გარედან გაისმა ყვირილი და მუქარა ამ მოწმის მიმართ. შემ-
 დგ ხალხი ფანჯრებიდან ოთახში შემოვარდა და ყველაფერი აირ-ღაი-
 რია. ამ არეულობის დროს ბ-ნ ჩხიკვიშვილის მეორე მოწმეს შეურაცხ-
 ყოფა მიაყენეს მოქმედებით. სასამართლომ ჯერ შესწყვიტა და შემდეგ
 დაწურა სხდომა.

ამ რიგათ სამედიატორო სასამართლომ, მისგან დამოუკიდებელ
 მიზეზებისა გამო, ვერ დაამთავრა ის საქმე, რომელიც მას მინდობილი
 ქონდა.

ზემოხსენებულ გარემოების გამო, მე შეუძლებლათ ვსთვლი ჩემდა-
 თავათ მონაწილეობა მივიღო სამედიატორო სასამართლოში და ამიტომ,
 ვიხიდი-რა ბოდიშს ბ.ბ. სახოკიასა და ჩხიკვიშვილის წინააღმდეგ, უარს ვაც-
 ხადებ თავმჯდომარეობაზე.

უმორჩილესად ვთხოვ „ცნობის ფურცლისა“ და „მოგზაურის“
 რედაქციებს ეს ჩემი წერილი გადაბეჭდონ.

ნაფიცო ვეკილი ვასილ ალექსანდრეს ძე დემიდოვი.

10 აგვისტო 1905 წ.

1) ჩვენ თფილისის მოკატრები ბოიკოტს ვუცხადებთ ძმათა
 შადინოვების საძვევეებს (მოლან.).
 შადინოვებმა უფლათ უმიზეზოთ, გაფიცვისათვის დასაწყისს
 სამი ნიჭრობისა და მათ არც ხვედრი ფულს მისცეს.
 მოუწოდებთ ყველა პატიოსან მოქალაქეებს რათა შეწყვიტონ
 შადინოვებთან უფელგვარი კავშირი და ვაჭრობა ბოიკოტის ასსნა-
 მდის.

ბოიკოტს ვხსნით იმ შემთხვევაში თუ უკან მიიღებენ და-
 ხოვნილ ნიჭრებს, და მათ ხვედრ ფულსაც მისცემენ.

ამასთანავე სამარცხვინო ბოძე ვაკრავთ ძმათა შადინოვების
 ნიჭრს ნიჭო ხორგუაშვილს, რომელიც უფელგვარ საზიზღარ
 დონის-ძიებას ხმარობს დათხოვნილი ნიჭრების საწინააღმდეგოთ,
 და ხაზუნის გულის მოსაკებათ.

2) ამასთანავე თფილისის ვაჭრები ბოიკოტს ვუცხადებთ და
 სამარცხვინო ბოძე ვაკრავთ, „ფუნიკულერზე“ რესტორან „კან-
 დეკოლის“ და სასტუმრო „ბერლინის პატრონს ეფრემ იგივე დი-
 მიტრი იესეს ძე ხუნდაძეს, რომელიც უფლათ უპატიოსნოთ მოქე-
 ცა თავის ამხანაგს ა. ვაღანდაძეს. მოუწოდებთ პატიოსან მოქა-
 ლაქეებს ბოიკოტის ასსნამდე შეწყვიტონ მასთან უფელგვარი კავ-
 შირი. უმორჩილესათ ვთხოვთ, სხვა ქართულ და რუსულ ადგილო-
 ბრიე ჟურნალ-გაზეთებს გადაბეჭდონ ეს ცნობა თავის გამოცემაში.

სეკს აწერენ,

1. ვასილი მახარაძე, 2. ისმაილ მგალობლიშვილი, 3. მეფარი-
- შვილი ექვთიმე, 4. რევიშვილი ხათთასი, 5. ილია კვინიხიძე, 6. ბესა-
- რიონ ვაშაიძე, 7. დავით მეგრელიშვილი, 8. პეტრე კუყიძე, 9. ბა-
- გრატ თაროზოვი, 10. ვლადიმერ ყიფიანი, 11. ვლადიმერ ბესარიონის ძე
- აბდუშელიშვილი, 12. იოსებ მაქაყარია, 13. გრიგოლ სილაელი, 14.
- კოსტა გორდელაძე, 15. პავლე გორდელაძე, 16. იოსებ სტეფანოვი,
17. გრიგოლ არ. დავილოვი, 18. ზ. თოიძე, 19. ი. ცინცაძე, 20.
- ბაბაჯანოვი, 21. თედორე გარდაღვიშვილი, 22. ვასილი ხუმარაძე, 23.
- შაქრო მუქიაშვილი, 24. უთარიძე ნიკოლაი, 25. ნესესაშვილი, 16.
- ელიზბარ სულაღვი, 27. გიორგი სუმბათოვი, 28. ვიკტორ ხუნდაძე,
29. სანდრო მოხევიშვილი, 30. შჩისასი შანახანსე, 31. ალექსი კა-
- ლაბეგოვი, 32. ჟოია ნიქრეცხანსე, 33. პავლე მისურაძე, 34. ნიკო-
- ლოზ სულხანიშვილი, 35. სიმონ აბლაძე, 36. დიანოს გვანცელაძე, 37.
- გიორგი იმედოვი, 38. ე. სარაძე, 39. Давидъ Гамзоевъ, 40. კ. გო-
- ქაძე, 41. ი. გოცირიძე, 42. ყოჩიევი, 43. ი. კარსელაძე, 44. პლატონ
- სიტყვიანიძე, 45. კოლა ცგურიშვილი, 46. ვასილი კინწურა-
- შვილი, 47. პალნისი წამაძე, 48. პროკოფი მილორავა, 49. არტაშ.
- მირზოევი, 50. ბესო ჯაფარიძე, 51. ექ. რაქდენ ყიფიანი, 52. პოლი-
- კარპე კაციტაძე, 53. ბაგრატ მელაშვილი, 54. არსენ ძიძიგური, 55.
- გიორგი სამთელაძე, 56. საფაროვ ფილიპე, 57. სვანიძე, 58. მიხაილ
- გუგაძე, 59. ქაიხოსრო ყურაშვილი, 60. გიორგი გამრეკლიძე, 61. სე-
- დრაკ არუთინოვი, 62. გიორგი კარკაძე, 63. გიორგი ჩიქოვანი, 64.
- იაგორ აკოფოვი, 65. შაქარ მალინოვი, 66. ტიგრან ყალამქაროვი, 67.
- დათიკო ფერაძე, 68. არშაკ მამულოვი, 69. შაქრო პეტრუზოვი, 70. Е.
- Арутиновъ, 71. გ. ს. გივიშვილი, 72. ბესარიონ ვახისბერაძე, 73.
- ექვთიმე ყორგოლო, 74. ვანო ბუაძე, 75. არტემ შანშურაღოვი, 76.
- კოლა ვართანოვი, 77. ოთარ დოქიძე, 78. ვასილი აგიაძე, 79. (ვერ
- გავარჩიეთ) 80. ელისბარაშვილი, 81. გრიტურ მარქოზოვი, 82. ივანე
- აკოფოვი, 83. გიორგი შალიკაშვილი, 84. ალექსი გურალიძე.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.